

Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueen merkitys ja vetovoima

Antti Mikkolainen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2018
Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma
Luonnonvara- ja ympäristöala

Tekijä(t) Mikkolainen, Antti	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 6.11.2018
	Sivumäärä 67	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueen merkitys ja vetovoima		
Tutkinto-ohjelma Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Arto Riihinen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Janakkalassa, Kanta-Hämeessä sijaitsee Laurinmäen luonto- ja kulttuurialue. Alueelta löytyvät torpparimuseo, luonto- ja kulttuuripolku sekä kesäkahvila. Aluetta ympäröi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue linnavuorineen, hiidenkirnuineen ja kartanoineen. Alueella järjestetään paljon kaikenlaista toimintaa erilaisista työpajoista konsertteihin. Alueesta itsessään on muotoutumassa kulttuurikeskus, joka tarjoaa kävijälleen historiaa, luontoa ja taidetta niin yhdessä kuin erikseen. Museota ja kahvilaa pidetään auki pääasiassa kesäisin, mutta erilaisia tapahtumia on järjestetty ympäri vuoden.</p> <p>Työn tarkoituksena on osoittaa, kuinka tärkeä, potentiaalinen ja arvokas alue Laurinmäki on ja antaa ideoita sekä ehdotuksia alueen kehittämiseen markkinoinnin ja alueen käytön suhteen. Työn rajaavana viitekehystenä on maaseudullisuus. Työssä tarkastellaan imagon merkitystä eri tahojen, kuten kuntien, välisessä alati kovenevassa kilpailussa sekä tutkitaan sitä, miten imago rakentuu ja millainen on hyvä imago. Tämän lisäksi käsitellään yleisimpiä maaseudun vetovoimatekijöitä. Lopuksi tarkastellaan Laurinmäen aluetta suhteessa edellä mainittuihin seikkoihin.</p> <p>Laurinmäen luonto- ja kulttuurialuetta voidaan pitää kulttuurihistoriallisesti merkittävänä ja vetovoimaisena paikkana. Erityisesti idyllisyys, rauhallisuus ja esteettisyys muodostavat tärkeimmän osan alueen viehätystekijästä. Alueen luonto on monimuotoista; mukana on niin uhanalaisia lajeja kuin opetuksellisesti edustavia luontotyyppejä. Alueella on arvokkaan maisema-alueen status, jonka myötä paikan jo ennestään sekä historiallisesti että luonnoltaan arvokas merkitys korostuu. Alue on poikkeuksellinen helmi ja omaa valtavasti potentiaalia tulla laajemminkin tunnetuksi vetonaulaksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) imago, luontopolut, maisema, muinaisjännökset, paikallisidentiteetti, paikallismuseo, perinne, vetovoimatekijät, ympäristöestetiikka		
Muut tiedot		

Author(s) Mikkolainen, Antti	Type of publication Bachelor's thesis 67	Date 11.2018 Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication Significance and Attraction of the Natural and Cultural Area of Laurinmäki		
Degree programme Degree Programme in Agricultural and Rural Industries		
Supervisor(s) Riihinen, Arto		
Assigned by		
Description <p>The natural and cultural area of Laurinmäki is located in Janakkala in Tavastia Proper in Finland. The area comprises a crofter's museum, a nature trail and a summer café. Surrounding the area of Laurinmäki, there is a nationally valuable landscape area including ancient hillforts, a giant's kettle and an architecturally valuable mansion. Many events, such as workshops and concerts, are organized in Laurinmäki. The area is taking shape as a local rural culture center offering history, nature and art both together and separately. The museum and café are open mainly during the summer months, but various events are organized throughout the year.</p> <p>The aim of this study is to indicate how significant, potential and valuable a place Laurinmäki is and to give some ideas and suggestions for the development of the area, especially from the perspective of marketing and the utilization of the area. The frame of reference in this thesis is rural area. The questions of the importance of image, especially in the increasingly intense competition between various parties such as municipalities, as well as the question of how the image is being built and what is a good image are studied. In addition to that, the study discusses with the most common attractions of rural areas. Finally, Laurinmäki area is analysed from the point of view of the above mentioned issues.</p> <p>The natural and cultural area of Laurinmäki can be considered as a significant and attractive place from both cultural and historical point of view. The most significant attractions that can be found in Laurinmäki area are idyllic setting, peacefulness and aesthetics. The nature in the area is particularly diverse; educationally valuable natural habitats and some endangered species form an important part of the area itself. The status as a nationally valuable landscape area underlines the historical and natural significance of the area of Laurinmäki. The area is unusually beautiful and has a huge potential to become a widely known attraction.</p>		
Keywords/tags (subjects) image, nature trails, landscape, ancient monuments, local identity, local museum, tradition, attractions, environmental aesthetics		
Miscellaneous		

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Tutkimusasetelma	6
3 Maaseudullinen viitekehys	7
3.1 Maaseudun määrittely	7
3.2 Asuinmaaseutu	8
3.3 Maaseudun rakennemuutos ja väestökehitys	8
3.4 Miksi asua maaseudulla?	9
4 Vetovoimatekijät	11
4.1 Maaseudun vetovoima suhteessa kaupunkiin	11
4.2 Estetiikka	11
4.2.1 Mitä estetiikka on?	11
4.2.2 Ympäristön esteettinen kokeminen	12
4.2.3 Luonnonestetiikka	13
4.2.4 Maisema	13
4.2.5 Ympäristömytologia	14
4.3 Perinne, historia ja luonto viehättävät	14
4.3.1 Paikallisidentiteetti	15
4.3.2 Paikka	16
4.4 Kulttuurihistoria vetovoimatekijänä	18
4.5 Hyvinvointi	20
5 Imago	21
5.1 Miksi on tärkeää rakentaa imago?	21
5.2 Käsitteistä ja imagon rakentumisesta	22
5.3 Millainen on hyvä imago	25
6 Laurinmäki	26
6.1 Laurinmäen alueen historia	26
6.2 Laurinmäen alueen kohteita	29
6.2.1 Polttokenttäkalmisto	29
6.2.2 Kuppi- eli uhrikivet ja uhrauniot	30
6.2.3 Laurinlähde	32
6.2.4 Räikälän kievari	34
6.2.5 Hakoisten linnavuori	35

6.2.6 Hangastenmäen linnavuori	37
6.2.7 Janakkalan miekkamies	38
6.2.8 Pyhän Laurin kirkko	39
6.2.9 Juoksuhaudat	41
6.2.10 Hamppulan kansakoulun muistomerkki	42
6.2.11 Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue	43
6.2.12 Unikkolinna.....	46
6.2.13 Heitikan kivi	47
6.3 Alueen luonto	48
6.3.1 Luontopolku	51
6.3.2 Rappukallion hiidenkirnu	57
7 Johtopäätökset	59
8 Pohdinta	62
Lähteet	64

Kuviot

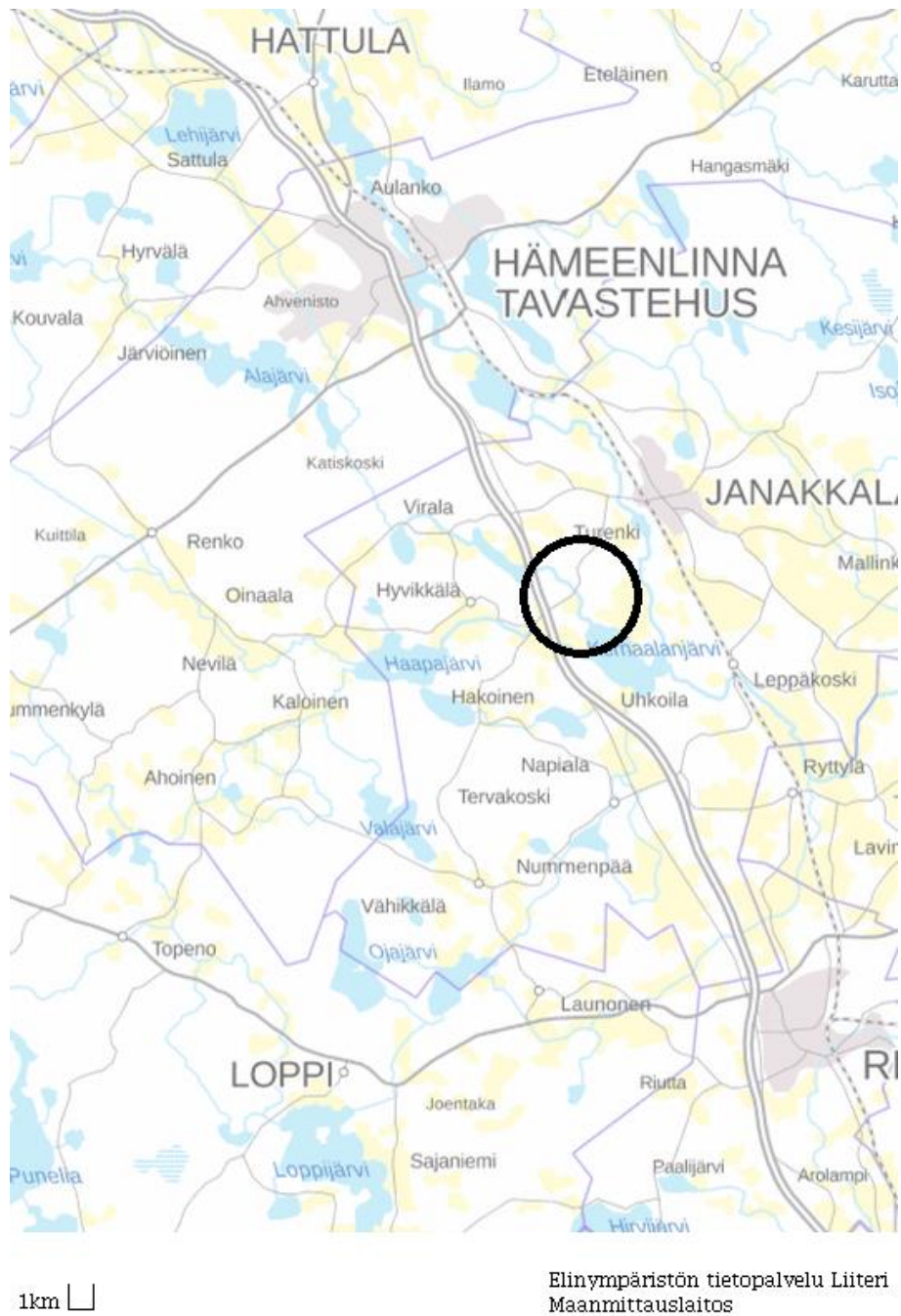
Kuvio 1. Laurinmäen alueen sijainti	5
Kuvio 2. Laurinmäen torpparimuseo.....	28
Kuvio 3. Polttokenttäkalmisto	29
Kuvio 4. Uhrilahja kuppikivessä	30
Kuvio 5. Kuppikivi	31
Kuvio 6. Toinen kuppikivi	32
Kuvio 7. Laurinlähde.....	33
Kuvio 8. Kievarin aukio ja rauniot	35
Kuvio 9. Hakoisten linnavuori.....	36
Kuvio 10. Kivivallia Hangastenmäen linnavuorella	38
Kuvio 11. Janakkalan Pyhän Laurin kirkko.....	40
Kuvio 12. Entisöityä juoksuhaudata	41
Kuvio 13. Hamppulan koulun muistomerkki	42
Kuvio 14. Näkymä Hakoisten linnavuorelta	44
Kuvio 15. Unikkolinnan pirunpesä	47
Kuvio 16. Heitikan kivi.....	48

Kuvio 17. Luontopolkua.....	49
Kuvio 18. Pölkkyruoho	50
Kuvio 19. Jänönapila	51
Kuvio 20. Luontopolun kartta	52
Kuvio 21. Kotkansiipilehto.....	53
Kuvio 22. Lehtopalsami	53
Kuvio 23. Keltavuokko.....	54
Kuvio 24. Keltamatara	55
Kuvio 25. Rauhoitettu mänty.....	55
Kuvio 26. Näkymä Määkynmäeltä	56
Kuvio 27. Purovarsilehto	57
Kuvio 28. Rappukallion hiidenkirnu	58

1 Johdanto

Laurinmäen luonto- ja kulttuurialue sijaitsee Kanta-Hämeessä Tarinmaan kylässä Janakkalassa (ks. kuvio 1, muokattu). Tarinmaa on Janakkalan kirkonkylä. Alue koostuu Laurinmäen torpparimuseosta, luonto- ja kulttuuripolusta sekä kesäkahvilasta. Alueella järjestetään paljon kaikenlaista toimintaa aina erilaisista työpajoista kasvikierroksiin ja konsertteihin. Alueesta itsessään on muotoutumassa kulttuurikeskus, joka tarjoaa kävijälleen historiaa, luontoa ja taidetta niin yhdessä kuin erikseen. Museota ja kahvilaa pidetään auki pääasiassa kesäisin, mutta erilaisia tapahtumia on järjestetty ympäri vuoden.

Kun Laurinmäkeä ympäröivää aluetta tarkastellaan laajemmin, havaitaan lähistöltä löytyvän myös muita aluekokonaisuuden kannalta olennaisia kohteita. Aivan Laurinmäen kupeessa sijaitsee keskiaikainen Pyhän Laurin kirkko hautausmaineen. Tietä Helsinkiin päin mentäessä erottuvat maisemasta valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen ympäröivät Hakoisten ja Hangastenmäen keskiaikaiset linnavuoret. Lisäksin alueelta löytyvät mm. Hampgulan kansakoulun muistomerkki ja Rappukallion hiidenkirnu.

Kuvio 1. Laurinmäen alueen sijainti (Elinympäristön tietopalvelu Liiteri)

2 Tutkimusasetelma

Opinnäytteen tavoitteena oli tarkastella Janakkalassa sijaitsevan Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueen sekä sitä ympäröivän valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen merkitystä vetovoimatekijöiden ja kunnan imagon kannalta. Työn tarkoituksena on osoittaa, kuinka ainutlaatuinen ja arvokas alue Laurinmäki on ja antaa ideoita sekä ehdotuksia alueen kehittämiseen niin markkinoinnin, saavutettavuuden kuin alueen käytön suhteen. Työn rajaavana viitekehystenä on maaseudullisuus. Työssä tarkastellaan imagon merkitystä eri tahojen, kuten kuntien, välisessä alati kovenevassa kilpailussa sekä tutkitaan sitä, miten imago rakentuu ja millainen on hyvä imago. Tämän lisäksi käsitellään yleisimpiä maaseudun vetovoimatekijöitä. Esittelen alueen kokonaisuudessaan sekä sanoin että kuvin ja luon katsauksen siihen, mitä alueella on tarjottavanaan. Lopuksi tarkastellaan Laurinmäen aluetta suhteessa kunnan imagoon ja vetovoimatekijöihin.

Opinnäytteen aihe valikoitui tekijän omasta mielenkiinnosta aluetta kohtaan ja halusta kehittää jo valmiiksi potentiaalista ja erityistä paikkaa. Suoritin erikoistumisharjoitteluni Laurinmäellä kesällä 2014. Lisäksi olin töissä museolla myös kesällä 2015 ja 2016. Materiaalia opinnäytetyötä varten olen kerännyt harjoittelujaksolta saakka, jolloin laadin mm. opasvihkotekstiä alueen luontopolkuun liittyen ja kartoitin alueen kasvillisuutta. Kuvia olen ottanut vuosina 2014–2018.

3 Maaseudullinen viitekehys

3.1 Maaseudun määrittely

Maaseudun määrittelemisen on hankalaa, sillä määritelmiä on useita riippuen määrittelijän lähtökohdasta ja näkökulmasta. Maaseutua voidaan tarkastella esimerkiksi matkailun tai alkutuotannon lähtökohdista, jolloin määritelmä on hieman erilainen. Myös mittakaava vaikuttaa, sillä suomalaisittain suurehko kaupunki voidaan maailman suurkaupunkien rinnalla määritellä maaseuduksi. Yhtä ja tarkkaa kriteeriä ei maaseudun määrittelemiselle ole. Maaseutua voidaan pitää myös sosiaalisena järjestelmänä, joka toimii maaseutuun liitettävien merkitysten ja arvojen avulla ja johon liittyy alkutuotannollisia seikkoja. (Saarinen 2004, 51–52.)

Usein maaseudun määritelmä pohjautuu jakoon taajamiin sekä haja-asutusalueisiin, jotka toimivat niiden ulkopuolella. Maaseudun voidaan myös nähdä pitävän sisällään erilaisia tasoja. Puhutaan maaseudun kolmijaosta; harvaan asutusta maaseudusta, ydinmaaseudusta sekä kaupunkien läheisestä maaseudusta. Maaseutu määrittyy kuitenkin aina suhteessa kaupunkiin. Riippuu paljolti määrittelijästä, mitä maaseudulla kulloinkin tarkoitetaan. Määrittelijän näkökulmat vaihtelevat ja ne voivat olla minkälaisia tahansa, esimerkiksi maantieteellisiä, historiallisia, kulttuurisia tai taloudellisia. (Heinonen 2001, 11–12.)

Suomen ympäristökeskus ja Oulun Yliopiston Maantieteen laitos aloittivat uudenlaisen kaupunki-maaseutu luokituksen suunnittelemisen vuonna 2011. Paikkatietoon perustuvan luokituksen laskennassa on hyödynnetty 250 x 250 metrin ruudukkoa. Uusi luokitus on vanhoja luokituksia tarkempi ja se korvaa aiemmin käytössä olleet kuntarajoja mukailevat luokitukset sekä maaseudun kolmijakoon perustuvat luokitukset. Uuden luokituksen mukaan alueet jaotellaan kaupunki- ja maaseutualueisiin, joiden sisälle mahtuu yhteensä seitsemän alaluokkaa jotka ovat: sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue, kaupungin kehysalue, maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu

maaseutu. Paikkatietomuotoinen aineisto on vapaasti käytettävissä. (Kaupunki-maaseutu-luokitus 2013; Kaupunki-maaseutu-luokitu – tarkkaa tietoa alueista)

3.2 Asuinmaaseutu

Vaikka maaseutu on edelleen tärkeä alkutuotannon kannalta, saa alati pienenevä osa maalla asuvista siitä elantonsa. Suurimmalle osalle ihmisistä maaseutu on tärkeä asumisen kannalta. Puhutaan asuinmaaseudusta. (Saloranta 2007, 5.)

Suurin osa asuinmaaseudulla asuvista ihmisistä pendelöi asuinpaikan ja muualla sijaitsevan työpaikan välillä. Työmatkojen pituudet ovat kasvaneet koko ajan vuosien 1990-2010 välillä. Maalla asuminen painaa vaakakupissa enemmän kuin pitkät työmatkat. Tätä ajatellen tulisikin julkista liikennettä kehittää myös maaseudulla. (Korhonen, Kuhmonen, Ponnikas & Voutilainen 2014, 99; Salomaa-Santala 2007, 23.) Eläminen tietoyhteiskunnassa mahdollistaa myös tietoverkkojen välityksellä tehtävän etätönteon ja mahdollistaa näin samalla myös maalla asumisen mikäli työpaikat sijaitsevat liian kaukana, mutta vain jos tietoinfrastruktuuriin panostetaan. (Heinonen 2001, 86–87.) Maaseutuasuminen mahdollistaa alati vähenevässä olevan alkutuotannon lisäksi myös muita erilaisia omaehtoisia työllistymisen muotoja. (Saloranta 2007, 21).

Maaseudun kontekstissa puhutaan myös läheisyyden ekonomiasta, jolla tarkoitetaan yhdyskuntien eheyttä ja sujuvaa arkea suhteessa yhteisön toimintaympäristöön. Läheisyyden ekonomia toteutuu usein hyvin maaseudulla, jossa vallitsee tunne yhteenkuuluvuudesta. Vuorovaikutus ja tavat toimia ovat sujuvia ja paikka näyttäytyy viihtyisänä sekä toimivana. (Saloranta 2007, 6.)

3.3 Maaseudun rakennemuutos ja väestökehitys

Aika muuttuu, emme elä enää maatalousyhteiskunnassa, jossa alkutuotannolla oli aivan keskeinen rooli. Olemme siirtyneet tietoyhteiskunnan aikakauteen. Maaseudun tuotantorakenne ja toimintaympäristö ovat murroksessa. Tähän murrokseen vastaaminen edellyttää maaseudulta kykyä omaksua uudenlaisia toimintamalleja, jotta se pysyisi elinvoimaisena. (Heinonen 2001, 13–14.)

Vielä 1900-luvun alussa luonnon ehdoilla toimivan maatalouden merkitys kasvoi tai pysyi vähintään samana kuin aiemminkin. Murros tapahtui 1960-luvulla, jolloin teollistuminen ajoi vanhanaikaisen maatalouden edelle. Rakennemuutos oli Suomessa eurooppalaisittain verrattain nopeaa. Seuraava suuri murros tuli, kun siirryttiin teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan. Tämä tapahtui Suomessa 1980-luvulle mentäessä. Maatalous toimii edelleen suurelta osin teollisuuden tavoin. Tämä on palveluyhteiskunnan kannalta ongelmallista, sillä teollista toimintatapaa ei voi soveltaa palvelualalle. (Heinonen 2001, 16–17.)

Vuoden 2015 tilastojen mukaan Suomen maaseudulla tai maaseutumaisiksi luokitelluilla alueilla asui 1,6 miljoonaa ihmistä. Lukuun ei ole laskettu maaseudulla tilapäisesti asuvia ihmisiä. (Maaseutukatsaus 2017, 27.)

Maaseudun väestönkasvu suuntautuu kasvukeskusten lähetyville, jossa on tarjolla maaseutumaista ympäristöä kaupunkien läheisyydessä. Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla tilanne on heikko; ikärakenne on vinoutunut, sillä reilu osa väestöstä on ikääntyneitä ihmisiä. Kaupunkien läheisen maaseudun tulevaisuus näyttää sen sijaan valoisalta; väestökehitys on myönteistä. (Maaseutukatsaus 2017, 27; Saloranta 2007, 9.)

Maaseutuasuminen kiinnostaa suomalaisia; ovathan juuretkin vahvasti maaseutuun kytkettyneenä. Tyypillisiä maaseudulle muuttajia ovat nuoret perheet, joilla on pieniä lapsia. Toinen suuri maallemuuttajien joukko ovat eläkkeelle siirtyvät ihmiset. Muuttajat voidaan jaotella kolmeen eri pääryhmään: asuin ympäristömuuttajiin, jotka ovat usein perheellisiä ihmisiä, paluumuuttajiin, joista suuri osa on eläkeläisiä ja elämäntilannemuuttajiin, jotka muuttavat työpaikan tai avioliiton takia. (Saloranta 2007, 12–14.)

3.4 Miksi asua maaseudulla?

Parhaiksi ja vetovoimaisimmiksi maaseudun ominaisuuksiksi on monissa tutkimuksissa noussut esiin viihtyisyys, turvallisuus, rauha, vapaus sekä luonnonläheisyys. Näitä kriteereitä vaalitaan eniten asuin ympäristömuuttajien, lähinnä lapsiperheiden kes-

kuudessa. Myös maaseudun sosiaaliset yhteisöt houkuttavat. Maalla asumisen odotukset kohdistuvat enemmän fyysiseen ympäristöön kuin sosiaaliseen ympäristöön. Maaseutuasumiseen kohdistuneet toiveet vievät voiton maaseudun puutteista, joita usein ovat pitkät välimatkat ja palvelujen rajoitettu saatavuus. Maaseudun vetovoimatekijät nähdään vastakohtina kaupungin ikäväksi koetuille piirteille vilinöineen ja ahtaine tiloineen. (Heinonen 2001, 48; Saloranta 2007, 14–15.)

Haasteita maaseutuasumiselle ovat erityisesti pitkät välimatkat; liikkuminen on hankalaa ja kallista. Työ- ja harrastusmahdollisuuksia on vähemmän kuin kaupungeissa. Palveluita vähennetään koko ajan. Maalta muuttaa pois etenkin nuoria. Ympäristön kannalta ongelmana on maiseman muuttuminen, kaupungistuminen sekä holtiton tiheään rakentaminen. Maaseutuasumista edistävinä toimenpiteinä puolesta voidaan pitää kylien kaavoittamista, asukkaiden huomioimista kaikessa suunnittelussa, riittävää ympäristöhoitoa esimerkiksi hankkeiden avulla, vaihtoehtoisia asumistapoja, markkinointia ja viestintää sekä kyläkoulujen säilyttämistä. (Saloranta 2007, 39–57.)

4 Vetovoimatekijät

4.1 Maaseudun vetovoima suhteessa kaupunkiin

Kaupunki ja maaseutu ajatellaan usein vastinpareina. Tiedetään, että kaupungistuminen on osaltaan edesauttanut ympäristön laadun heikkenemistä sekä globaalilla että paikallisella tasolla. Kun maaseutua tarkastellaan tätä ajatusta vasten, voidaan kaupunkiin liitettyjen ongelmien katsoa lisäävän maaseudun vetovoimaisuutta. Maaseutu voi asemoitua kaupungin suhteen esimerkiksi paremman elämänlaadun, puhtaamman ympäristön sekä kestävämpien elintapojen linnakkeena. (Heinonen 2001, 10.)

4.2 Estetiikka

4.2.1 Mitä estetiikka on?

Estetiikka on filosofinen tieteenala, joka tutkii taidetta ja kauneutta. Ympäristöestetiikka pohtii estetiikan ilmiöitä suhteessa ympäristöön. Puhutaan myös luonnon estetiikasta, jolloin estetiikan ilmiöitä pohditaan erityisesti suhteessa koskemattomaan luontoon. Luonnon estetiikka kuuluu siis ympäristöestetiikan osa-alueisiin. Samoin ympäristöestetiikka tutkii estetiikan ilmiöitä myös arkisessa kulttuuriympäristössä. (Haapala & Pulliainen 1998, 127–128.)

Ympäristöestetiikan keskeisiä käsitteitä ovat mm. paikka, tila, maisema ja ympäristö. Käsitteet voivat vaikuttaa samankaltaisilta, mitä ne ovatkin, mutta niillä on eroja. Paikka on maantieteellinen sijainti sekä identiteetin juurtumisen kohde, luonteeltaan kiinteä. Paikka näyttäytyy aina suhteessa mielikuviin. Siihen liittyvät voimakkaasti sekä omakohtaiset että yleiset sille annetut merkitykset. Tila on paikkaa hankalampi käsite, sillä tila koetaan usein paikkana. Tila on kuitenkin luonteeltaan muuttuva. Paikassa ja tilanteessa ollaan, mutta maisema jää sen sijaan olemisen ulkopuolelle. Ympäristö taas nimensä mukaisesti ympäröi ihmistä. (Mäkinen 2011, 8–9.)

Ympäristöestetiikkaa voidaan soveltaa myös käytännössä; kun esteettisyys otetaan huomioon ympäristöön vaikuttavissa toimissa, vaikutetaan samalla positiivisesti

asukkaiden viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. On tärkeää antaa jokaiselle esteettisen kokemuksen mahdollisuus. Kun ympäristössä on kiinnitetty huomiota esteettisen esiintuomiselle, paranee myös esteettisen kokemuksen mahdollisuus. (Rannisto 2015, 109.) Aluesuunnittelu ja arkkitehtuuri ovat hyviä esimerkkejä estetiikan soveltamisesta käytännöllisiin päämääriin.

Kun jokapäiväistä elämää ajatellaan hyvinvoinnin kannalta, ei voida kiistää, etteikö estetiikalla olisi merkitystä. Estetiikan termistössä puhutaan arjen estetiikasta. On tärkeää, että estetiikka huomioidaan yhdyskuntasuunnittelussa ja rakentamisessa; Kun paikkaa rakennetaan paikan itsensä sanelemin ehdoin, voidaan kiinnittää huomiota myös paikan monimuotoisuuteen. Paikan monimuotoisuus on inhimillistä, luonnollista, sosiaalista, kulttuurista ja poliittista. Monimuotoisuuden voidaan katsoa olevan yksi paikkaa arvottavista osatekijöistä. (Forss 2007, 168.)

4.2.2 Ympäristön esteettinen kokeminen

Ympäristön esteettinen kokeminen ei välttämättä, tai ei ainakaan pelkästään, riipu tarkasteltavan kohteen ominaisuuksista, vaan ehkä viime kädessä kohteen esteettisyys määrittyykin kokijasta käsin. Esteettinen suhtautuminen ympäristöön on aina myös kulttuurin sävyttämä. Arvot ja asenteet, mutta esimerkiksi myös ikä ja jopa tavat, joilla metsässä liikutaan vaikuttavat luonnon esteettiseen kokemiseen. Emme ehkä osaa nähdä esimerkiksi metsää esteettisenä kohteena, jos ajattelemme sitä vain metsätalouden kannalta. Esteettisen kokemiseen vaikuttaa myös kokijan maailmankatsomus. On muistettava, että metsä ei ole pelkkä maisema, vaan myös linnun laulu, havun tuoksua ja mullan tuntua sormissa. (Haapala 1998, 128–130; Mikkonen 2017, 13-16.) Esteettinen kokemus syntyykin juuri havaitsijan sekä havaittavan kohteen yhteispelistä. (Rannisto 2015, 115).

Kognitivistisen näkökannan mukaan luonnontieteellinen tieto on perustavanlaatuisessa roolissa esteettisen luontokokemuksen arvottamisessa. Toiset filosofit ovat taas painottaneet epätiedollisia lähestymistapoja, kuten tunnetta ja mielikuvitusta. Esimerkiksi monien metsässä kokema pyhyden tunne on mahdollinen ainoastaan epätieteellisen lähestymistavan avulla. Nämä kaksi esteettistä asennetta ovat erilai-

sia, osin ristiriitaisiakin, mutta todellisuus lienee jossain välimaastossa. (Mikkonen 2017, 16–23).

4.2.3 Luonnonestetiikka

Luonnonestetiikan, varsinkin metsän, merkitys on nykyaikana huomattava. Yhä harvemman toimeentulo saadaan metsästä ja arkinen ympäristö se on yhä harvemmalle. Sen sijaan luonnon virkistyskäyttö on lisääntynyt, minkä voidaan katsoa olevan seurausta kaupungistumisesta ja eräänlaisesta luonnosta vieraantumisesta. Luonto, metsä, nähdään yhä enenevässä määrin nimenomaan vapaa-ajan ympäristönä. (Mikkonen 2017, 11.)

Luonto tarjoaa monenlaisia mielihyvän kokemuksia, joista kaikki eivät ole puhtaan esteettisiä. Joku käy luonnossa rauhaa hakeakseen, toinen kerää marjoja, kolmas saa mielihyvää liikunnasta ja joku silkasta silmän ilosta. Kokonaisvaltaisesta luonnon kokemista voi tämän vuoksi olla vaikeaa, usein tarpeetontakin, erottaa yhtä tiettyä tekijää. (Mikkonen 2017, 12–13; Rannisto 2015, 110.)

Luonnon monimuotoisuus tukee luonnon kokonaisvaltaista kokemista, sillä monimuotoinen luonto tarjoaa koettavaa kaikille aisteille. Onhan ympäristön esteettinen kokeminen jo lähtökohtaisestikin moniaistillinen tapahtuma. Mikäli kaikkia aisteja ei hyödynnetä luonnon esteettisessä kokemisessa, heikkenee myös luonnon esteettisen arvon potentiaali. (Rannisto 2015, 115.)

4.2.4 Maisema

Maisema voidaan karkeasti määritellä aistein havaittavaksi näkymäksi. Ollakseen maisema, on näkymän oltava myös tarpeeksi laaja, mutta kuitenkin rajattu. Mutta onko maisemaa olemassa ilman ihmistä? Maiseman syntyyn vaikuttavat nykyaikaisen tutkimuksen mukaan tietoiset kulttuuriset prosessit, eivät niinkään luonnolliset seikat. Käsitteenä maisema on modernisaation, kaupungistumisen ja juuriltaan etäännyttymisen seurausta. Kun syvennymme katsomaan maisemaa, tulemme samalla antaneeksi sille jonkinlaisen poliittisen merkityksen. (Anttonen 2014, 75; von Bonsdorff 2011, 19.)

4.2.5 Ympäristömytologia

Esteettisyyttä lisäävät myös ympäristöön liittyvät myyttiset elementit. Vanhoihin hautausmaihin, linnavuoriin tai metsiin liittyy paljon myyttillisiä tarinoita, jotka osaltaan rikastuttavat paikan esteettistä kokemista. Moniin paikkoihin sisältyy myyttistä tietoa, joka aukeaa vain, jos on tietoinen paikallisesta mytologiasta. Myyttisyys voi tulla ilmi paikan nimessä, paikan topografiassa tai vain paikan tunnelmassa. Olennaisinta on siis hyvä paikallis- ja kulttuurihistoriantuntemus, joka lopulta mahdollistaa assosiaation johonkin myyttiseen seikkaan ympäristön kokemisessa. On esimerkiksi eri asia mennä kirkkoon ilman niin sanottua *myyttistä asennetta* kuin mennä kirkkoon tiedostaen, että lattian alle on joskus haudattu vainajia ja että entisaikaan niihin on liittynyt kaikenlaisia uskomuksia ja käsityksiä. Metsästä voi löytää aivan tavalliselta vaikuttavan muurahaispesän, mutta jos on lukenut kansanperinteellisistä käsityksistä muurahaisista, tietää että muurahaispesä on myös metsän väen koti.

Ympäristömytologia on melko vakiintumaton termi, jota ei ole vielä yksiselitteisesti määriteltä. Itse määrittelin ympäristömytologian uskontotieteen professori Veikko Anttosen (2014, 76) tapaan seuraavasti: ”voimme kutsua ympäristömytologioiksi merkitysten verkkoa, joka muodostuu vuorovaikutuksessa liikkuvan ihmisen sekä maaston ja maiseman välillä”.

4.3 Perinne, historia ja luonto viehättävät

Tarja Rannisto (2015, 111) ottaa Espoon Suvisaariston esimerkiksi puhuessaan perinteiden, historian ja luonnon merkityksestä estetiikan näkökulmasta. Hän toteaa niiden olevan kyseisen alueen vahvuuksia ja mainitsee alkuperäisyyden ja aitouden olevan tekijöitä, jotka liitetään saariston maisemaan, mutta myös kulttuuriin. Aitous ja alkuperäisyys ovat seikkoja, jotka tulevat esiin myös kansanperinteeseen pohjautuvan elämysmatkailun vetovoimatekijöitä tarkasteltaessa. (Huttunen 2004, 15).

On myös hyvä tiedostaa, että suurieleinen alueen luontoon tai perinteisiin kohdistuva paine, esimerkiksi massaturismi, ovat myös uhka sekä luonnolle, perinteille että niiden esteettisen kokemisen mahdollisuudelle. (Rannisto 2015, 112). Tästä muistut-

taa myös Huttunen (2004, 17), joka tarkastelee samaa asiaa erityisesti kestävän kehityksen näkökulmasta. Ilmiö on alueiden kehittämisen kannalta ristiriitainen; luonto, historia ja kansanperinne kun usein ovat juuri niitä tekijöitä, jotka saavat ihmiset viihtymään alueella. Ristiriita tiedostetaan hyvin ja kestävän kehityksen ongelma onkin ollut näkyvästi esillä erilaisissa matkailuun liittyvissä kehittämissuunnitelmissa ja strategioissa.

4.3.1 Paikallisidentiteetti

Identiteetti on erottamaton osa ihmistä. Identiteetti muodostuu ihmisen sisäisen ja ulkoisen maailman suhteesta. Identiteetissä yhdistyvät henkilökohtaisuus ja julkisuus. Identiteetti on sosiaalinen rakenne, joka on aina sidoksissa aikaan ja paikkaan. Kun aika ja paikka muuttuvat, myös identiteetti jalostuu. Identiteetti rakentuu osaidentiteeteistä, joita ovat esimerkiksi paikallisidentiteetti, ammatti-identiteetti tai kulttuurinen identiteetti. Se mikä tai kuka on, voidaan siis määritellä monesta eri lähtökohdasta käsin. Globaalissa ja postmodernissa maailmassa identiteetin ongelma on jatkuva muutosprosessi, epävarmuus ja hajanaisuus; ihmisen on jatkuvasti puna-roitava omaa minuuttaan alati muuttuvassa maailmassa. Globaalissa ja postmodernissa maailmassa juurtuminen voi olla vaikeaa. (Kaivola & Rikkinen 2003, 136–137; Sirniö & Hokkanen 2007, 143–144.)

Paikallisen identiteetin muodostumiselle on edellytyksenä vahva emotionaalinen kiinnittyminen kotiseutuun. Tämä tapahtuu kokemuksen kautta. Vahva paikkakokemus tekee paikasta yksilön kannalta merkityksellisen. Vahvat paikkakokemukset luovat merkityksiä myös kotiseudun ulkopuolisille paikoille. Toisaalta globaalin verkottuneen maailman myötä paikallisuudesta on tullut entistä tärkeämpää. Kotiseutuun kiinnittymisen yhteydestä tunnetaan myös melko uusi termi *primal landscape*, jonka voisi suomentaa ”varhaismaisemaksi”. Termillä viitataan erityiseen lapsen ja hänen kasvuympäristönsä väliseen siteeseen, joka muodostaa osan lapsen identiteetistä. Kaikki uudet ympäristöt vertautuvat aina varhaismaisemaan ihmisen siirtyessä ikävaiheesta toiseen. Varhaismaiseman voi katsoa olevan kaiken ympäristökokemuksen perusta. (Kaivola & Rikkinen 2003, 138–142; Measham 2007, 4.)

Paikallisen identiteetin kannalta tärkeäksi seikaksi nousee myös kotiseututyö. Kulttuuritoiminnan asiantuntija Timo Kukkasmäki (2004, 203) määrittelee kotiseututyön seuraavasti: ”Kotiseututyö on kokonaisvaltaista toimintaa paikallisten erityispiirteiden ja kotiseudun omaleimaisuuden vaalimiseksi, säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Sen yleisenä tavoitteena on kotiseudun viihtyisyyden ja sen asukkaiden hyvinvointi.” Lähes jokaisessa kunnassa on kotiseutuyhdistyksiä ja kyläyhdistyksiä, jotka pitävät yllä asukkaiden sosiaalista kanssakäymistä ja vaalivat samalla paikallisia perinteitä.

4.3.2 Paikka

Anne-Mari Forss (2007, 78–79.) erittelee fenomenologian eli ihmisen havaintoja sekä kokemuksia korostavan tieteenfilosofisen suuntauksen kannalta paikan kokemisen erilaisiksi teemoiksi, kuten aistein havaittaviksi ominaisuuksiksi, historialliseksi ulottuvuudeksi, ajalliseksi syvyydeksi, kollektiiviseksi muistiksi, sosiaalisesti ulottuvuudeksi, tunnelmaksi sekä *genius lociksi*, eli niin sanotuksi paikan hengeksi. Paikan ominaisuudet voidaan siis jokseenkin jaotella havaittaviin ja tulkinnallisiin ominaisuuksiin. Myös kokijan itsensä odotukset sekä mielikuvat paikasta vaikuttavat hänen mukaansa paikan kokemiseen. Lopulta itse paikka rakentuu kaikista näistä ominaisuuksista ja muodostaa täten ominaisuuksistaan erottamattoman kokonaisuuden.

Aistein havaittavia aineellisia ja usein melko muuttumattomia ominaisuuksia ovat esimerkiksi muodot, mittasuhteet sekä pinnat. Aineettomia, mutta silti aistein havaittavia ominaisuuksia ovat valo ja varjo, äänet tai vaikkapa tuoksut. (Forss 2007, 78–79.)

Vaikka paikan havaittavat fysikaaliset ominaisuudet, kuten maan pinnanmuodot, saattavat vaikuttaa usein muuttumattomilta, voivat ne kuitenkin muuttua nopeasti, varsinkin ihmisen toimesta. Forss pohtiikin missä määrin paikka voi vain muuttua erilaiseksi ja missä vaiheessa voidaan puhua kokonaan uudesta paikasta. Arjessa tapahtuvat aistein havaittavat muutokset, kuten säätilan vaihtelu, eivät kuitenkaan muuta itse paikkaa, vaan näiden pienten muutosten voidaan jopa katsoa kuuluvan paikan ominaisuuksiin. (Forss 2007, 80–83.)

Paikan tulkinnalliset elementit, kuten ajallinen syvyys ja historiallinen ulottuvuus muodostuvat sekä luonnollisen että historiallisen ajan kulumisesta. Aika on luonteeltaan kuluttavaa, mikä aistitaan jonakin, jota voidaan kutsua ajalliseksi syvyydeksi. Historiallisessa ulottuvuudessa on taas kyse nimenomaan ihmiseen liittyvistä tapahtumista. Kaiken tämän kautta, on paikka tulkittavissa myös sen vaikutuspiirissä olevien, käytännössä siellä asuvien ihmisten kollektiiviseksi muistiksi. (Forss 2007, 83–87.)

Paikalla on myös sosiaalinen sekä kulttuurinen ulottuvuus. Paikan vaikutuspiirissä jollakin tapaa olevien ihmisten keskinäiset kytkökset, suhteet ja toiminnot muodostavat paikan sosiaalisen ulottuvuuden. (Forss 2007, 96–100.)

Mikäli paikkaa ja sen kokemista tutkitaan ilmiönä, ei siitä muodostunutta mielikuvaa voida jättää huomiotta. Paikkaan liittyy aina mielikuvia ja ne vaikuttavat siihen millaisena paikan koemme. Forss nostaa esiin kanadalaisen teoreetikon Edward Relphin mielikuvien kolmijaon. Relphin mukaan mielikuvat voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin, jotka ovat yksilön subjektiivinen mielikuva, ryhmän tai yhteisön mielikuva sekä massakulttuurin mielikuva. Ryhmän tai yhteisön mielikuva muodostuu monen yksilön subjektiivisesta mielikuvasta, mutta pohjautuu ryhmän yhteisiin sidoksiin kuten kieleen. Massakulttuurin mielikuvan syntymiselle edellytyksenä taas on eri ryhmien ja mielikuvan kohteen pienin yhteinen nimittäjä. (Forss 2007, 100–102.)

Kokemukseen paikasta vaikuttavat myös paikan tunnelma ja genius loci eli paikan henki. Genius loci ja tunnelma ovat käsitteinä ja ilmiöinä hyvin lähellä toisiaan, mutta niitä ei voi pitää synonyymeinä. Molempia käytetään kuitenkin jonkin paikan erityistä luonnetta tai identiteettiä ilmi tuodessa. (Forss 2007, 110–111.)

Vaikka paikalla voidaan katsoa olevan sille ominainen tunnelmansa, voidaan tunnelmaan kuitenkin vaikuttaa ja sitä voidaan jopa luoda. Tunnelma syntyy paikan tunnelmallisten ominaisuuksien, kuten värien, äänien tai hajujen kautta. Tyypillistä tunnelmalle on, että se saattaa myös muuttua yhtäkkiä, jos esimerkiksi jokin sen osatekijöistä muuttuu. (Forss 2007, 110–115.)

Erotuksena tunnelmasta viitataan genius locin käsitteellä ennemminkin paikan elävöittävään voimaan. Ajatellaan, että Genius locia on mahdotonta pukea sanoiksi. Alkujaan antiikin Roomassa esiin noussut käsite liittyy uskomukseen, jonka mukaan jokaisella itsenäisellä oliolla on oma henki. Genius loci voidaan ymmärtää Anne Stenforsin tapaan paikan käsitteellisenä ja kokemuksellisenä kokonaisuutensa eli paikan kokonaiskokemuksena. Kokonaiskokemuksesta voidaan erottaa kolme eri tasoa, jotka ovat paikan fyysiset ominaisuudet, niihin assosioidut mielikuvat ja muistot sekä niiden tulkinta eli tulkitut abstraktiot. Toisin kuin tunnelma, voidaan genius locin katsoa olevan pysyvämpi ilmiö, ikään kuin paikan identiteetti. Tunnelmasta genius locin erottaa myös se, että genius locia ei voi luoda. (Forss 2007, 119–126.)

4.4 Kulttuurihistoria vetovoimatekijänä

Perinteiden yhteyttä elämysmatkailuun tutkinen Sirpa Huttusen (2004, 14) mukaan kansanperinteisyydet, menneisyys, myytit, hiljaisuus, eksotiikka sekä etninen kulttuuri ovat eräitä matkailun vetovoimatekijöitä. Esimerkiksi paikalliset juhlat ja muut paikalliset tapahtumat kiinnostavat matkailijoita ja sen ovat huomanneet myös erilaiset ohjelmalveluiden järjestäjät. Mikä tahansa kansanperinteellä maustettu matkailutuote ei kuitenkaan houkuttele ihmisiä alueelle; tuotteen pitää olla piirteiltään aitoa ja alkuperäistä. Paikallisen kulttuurin täytyy ilmetä luontevasti. Elämyksellisyyden kannalta kansanperinteen esille tuominen museoituna ei myöskään ole hyvä vaihtoehto. (Huttunen 2004, 9–14; Kukkasmäki 2004, 228; Rannisto 2015, 112.)

Elämys onkin avainsana tarkasteltaessa sitä, mitä turistit usein matkoiltansa hakevat. Puhutaan elämysmatkailusta. Huttunen (2004, 15) määrittelee elämyksen olevan ”voimakas aistien vastaanottama tunne, jota ihmismieli peilaa omaan elämänhistorian synnyttämään arvo- ja kokemusmaailmaan”. Elämyksiä etsitään yleensä muualta kuin arjesta, esimerkiksi menneiltä aikakausilta. Onnistunut ohjelmasisältö on usein aivan pienestä kiinni, sillä jokin aivan tavallinen, mutta perinteellinen askare, kuten savusaunan lämmitys voi urbaanille matkailijalle näyttäytyä jopa eksoottisena. Kansanperinteen voidaan myös katsoa edustavan modernin ja kaupunkimaisen maail-

man vastakohtaa, joka matkailijan näkökulmasta tuo kaivattua vaihtelua kiireiseen ja meluiseen elämään. (Huttunen 2004, 15.)

Olennaista onkin kansanperinteestä ammentavaa matkailua suunnitellessa tiedostaa matkailijoiden romantisoinnin ja nostalgian tarve sekä pyrkimys paeta idyllisenä ja turvallisena nähtyyn menneisyyteen. (Huttunen 2004, 17–18). Ympäristön estetiikan näkökulmasta romantisoinnin ja nostalgian merkitykseen houkuttelevana tekijänä tarttuu myös asiaa tutkinut Tarja Rannisto (Rannisto 2015, 112). Mielikuvien synnyttämä romantisoitu kuva saa ihmiset hakeutumaan kohteeseen. Tällaiset ilmiöt perustuvat tuotettuihin mielikuviin. Jo tutuiksi tulleita mielikuvia rydytetään matkahoh- teiden mainoksissa. (Huttunen 2004, 17–18; Rannisto 2015, 112.) Ranniston (2015, 114) mukaan kulttuurihistoriallisesti rikas paikka on erityisen vetovoimainen.

Syrjäisyys on leimallinen piirre kansanperinnettä hyödyntävissä matkakohteissa. (Huttunen 2004, 16). Tämän voi nähdä kohteen näkökulmasta niin mahdollisuuksia tarjoavana kuin rajoittavana tekijänäkin. Liian syrjäinen sijainti saatetaan kokea han- kalaksi kohteen saavutettavuuden kannalta, mutta on oleellinen vetovoimatekijöi- den, kuten idyllisyyden tai rauhallisuuden, toteutumisen kannalta.

Kansanperinteen soveltamista nykypäivään kutsutaan *folklorismiksi*. Perinteitä hyö- dynnetään usein irrottamalla ne alkuperäisistä konteksteistaan liittämällä ne johon- kin aivan uuteen yhteyteen. (Huttunen 2004, 19.) Tämä näkyy selvästi esimerkiksi kansanmusiikkifestareilla, missä kansanmusiikkia esitetään ja rydytetään usein mo- dernein keinoin. Tällainen toiminta luo samalla uutta kulttuuria, mutta säilyttää myös jotain vanhasta. (Huttunen 2004, 19–20)

Perinteen soveltaminen, esimerkiksi matkailutuotteita ideoidessa, on myös kulttuuri- sesti kestävä toimintaa, sillä sen avulla voidaan turvata kulttuurista monimuotoi- suutta ja pitää paikallisia kulttuureja elinvoimaisina. Jo 1960-luvun Suomessa esitet- tiin kansanperinteiden kaupallistamisen olevan hyvä keino perinnetiedon suojelemi- seksi. Mikäli kehityksen halutaan olevan kulttuurisesti kestävällä pohjalla, on paikalli- siin perinteisiin ja kulttuuriin siis kiinnitettävä aivan erityistä huomiota. (Huttunen 2004, 9.)

Rannisto (2015, 111–115) on sitä mieltä, että perinteet voidaan nähdä myös esteettisinä vahvuuksina. Historian ja omien juurien tunteminen luo kulttuurista jatkuvuutta ja vahvistaa täten oman paikan tuntua, kuulumista jonnekin ja siellä elämistä. Kaikenlaiset tapahtumat ja talkoot luovat yhteishenkeä ja täten myös viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Paikallisidentiteetti voi olla vahva sosiaalinen voimavara. (Rannisto 2015, 111–115.) Monin paikoin vietetään paikkakunnalle ominaisia juhlia, kuten helluntaisin vietettävää Suomen vanhinta ja täten myös aidointa perinnejuhlaa Ritvalan helkajuhlaa Valkeakoskella. Paikalliset juhlat ja tapahtumat muuntuvat ennen pitkää perinteiksi, jotka ovat potentiaalisia paikkakunnan imagon kohottajina, mutta tärkeitä myös yhteisön toiminnan kannalta. (Kukkasmäki 2004, 215–216.) Globalismin on usein nähty olevan uhka paikallisille kulttuureille. Siksi kaikenlainen lokaalien kulttuuristen piirteiden merkitys, varsinkin yksilön identiteetin kannalta, on tänä päivänä suuri. (Huttunen 2004, 10).

4.5 Hyvinvointi

Ympäristöllä ja hyvinvoinnilla on paljon tekemistä keskenään. Kun ympäristöä tarkastellaan ympäristöpsykologian näkökulmasta, huomataan, että luonnolla ja ympäristöllä on tärkeä tehtävä psyykkisen itsesäätelyn kannalta. Paikalla on kuitenkin merkitystä; huolista pääsee helpommin irti esimerkiksi idylliseksi koetussa ympäristössä kuin masentavaksi koetussa ympäristössä. Mikäli alueella on käytössä yhteisöllisiä tiloja, kyläyhteisön omiksi kokemia ”olohuoneita”, täytyvät myös sosiaaliset tarpeet. Ympäristö voi toimia elvyttävänä vain silloin kun arkiympäristöstä irtaantumisen kokemus täyttyy. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 52–56.)

5 Imago

5.1 Miksi on tärkeää rakentaa imago?

Elämme yhteiskunnassa, jossa olennaista menestymisen kannalta on itsensä näkyväksi tekeminen ja tätä kautta vaikuttamaan pyrkiminen. Tähän niin sanottuun julkisuuspeliin on jokaisen, joka tahtoo menestyä, otettava osaa. Kilpailu kiristyy jatkuvasti ja on pelattava jos haluaa voittaa. Kilpailukykyä on pidettävä yllä erityisesti verkostoitumalla niin lokaalilla kuin globaalilla tasollakin. (Aula & Heinonen 2011, 36; Raunio 2001, 164; Uimonen 1996, 7–10.)

Media, myös sosiaalinen media, on kanava, jolla julkisuutta pyritään hallitsemaan. Medialla on yhteiskunnassamme jopa niin tärkeä ja näkyvä rooli, että sen vaikutuksia on käytännössä mahdoton välttää. Voidaan sanoa, että elämme mediayhteiskunnassa. Median avulla luodaan ja levitetään mielikuvia, joiden merkitystä menestymiselle ei voida liikaa korostaa. Media on näin ollen siis olennainen väline *imagon* eli *julkisuuskuvan* rakentamisessa. (Aula & Heinonen 2011, 96–97; Uimonen 1996, 13–18.) Laajemmassa katsantokannassa puhutaan myös tietoyhteiskunnasta, jossa nimenomaan informaatiolla ja sen nopealla liikkuvuudella on keskeinen sija. Tietoyhteiskunta rakentuu siis viestinnällisen ja tietoteknisen infrastruktuurin eli käytännössä tietoliikenneverkkojen, kuten internetin ja matkapuhelinverkkojen, varaan.

Median ja aivan erityisesti sosiaalisen median täydellinen kontrolloiminen on kuitenkin mahdotonta, sillä tietoa ja mielikuvia jakavat ja tuottavat imagon haltijan lisäksi myös muut osapuolet kuten esimerkiksi sosiaalisen median käyttäjät, tavalliset kuluttajat ja perinteisen median journalistit. Imagon haltijan osaksi jääkin pyrkimys näyttäytyä mahdollisimman hyvässä valossa, mutta sen on mahdollista yksipuolisen viestinnän sijasta olla myös vuorovaikutuksessa sidosryhmiensä kanssa. Tämä kaikki vaatii resursseja, suunnittelua ja strategioita. (Aula & Heinonen 2011, 96–110; Uimonen 1996, 18–22.)

Julkisuuden mukana seuraa *maine*. Se, miten mediassa tai julkisuudessa käyttyämme, vaikuttaa lähes automaattisesti maineeseen ja imagoon. Maine syntyy vuo-

rovaikutuksen kautta. Maineeseen pyritään tietoisesti vaikuttamaan luomalla positiivisia mielikuvia ja toisaalta sidosryhmillä, esimerkiksi kuluttajilla, on omia kokemuksia jonkin yrityksen toiminnasta. Olennaista maineen rakentumisen kannalta on tunteisiin vetoaminen ja verkostoituminen. Tässä prosessissa arvoilla ja kulttuureilla on myös keskeinen osa. Maine on hyvä silloin kun jostakin tahosta esiin nousseet mielikuvat ja todellisuus eivät ole ristiriidassa keskenään. Hyvästä maineestaan on pidettävä kiinni, sillä viimeistään sosiaalisen median nousun myötä sen menettäminen on helpompaa ja nopeampaa kuin koskaan aiemmin. (Aula & Heinonen 2011, 11–21; Uimonen 1996, 13–22.)

5.2 Käsitteistä ja imagon rakentumisesta

Elisa Ikävalkon (1996, 181–182) mukaan imagon muodostumisen pohjana on *identiteetti*, joka toimii niin yrityksien, yksilöiden kuin yhteisöjenkin, kuten kuntien ja kaupunkien, perusolemuksena. Identiteetti muovautuu ajan ja tapahtumien kautta. Identiteetin ytimenä on identiteetin haltijasta riippuen arvot, ominaisuudet, toimintatavat, ihmiset, tuotteet ja palvelut. Imagon rakentamisen kannalta on tärkeää, että oma identiteetti tiedostetaan.

Identiteettejä voi myös olla useita. Se mikä tai kuka on, voidaan määritellä monesta lähtökohdasta käsin. Ihmisellä voi olla ammatti-identiteetti, kansallinen identiteetti tai identiteetti voidaan määrittää vaikkapa harrastusten pohjalta. Lopullinen identiteetti on näiden osa-identiteettien summa. Identiteetti ei myöskään ole kiveen kirjoitettu, sillä se muuttuu tiedostamatta ajan ja tilanteen mukaan. Tietoisesti sitä on kuitenkin mahdoton muuttaa. (Sirniö & Hokkanen 2007, 143–144.)

Seuraavaksi on profiloitettava. *Tavoitekuva* eli *profiili* vastaa kysymykseen minkä tyyppisiä mielikuvia profiloitava taho haluaa itsestään esittää. Profilointi on keino ja strategia jolla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Profiilin tarkoitus on siis näin ollen pyrkiä erottumaan toisista samankaltaisista tahoista tai toimijoista. Profilointi on viestintää ja visuaalista ilmettä. Erilaiset kampanjat pohjautuvat valmiiksi suunniteltuun profiiliin. Erilaisissa tilanteissa ja erilaisten tahojen kesken voi profiileja olla use-

ampiakin, mutta niiden kaikkien tulisi rakentua saman lähtökohdan, identiteetin vaaraan. (Ikävalko 1996, 184–188.)

Kunnan kannalta profiili on, kuten Raunio (2001, 154) asian ilmaisee ”seudun tarjoamista konkreettisista mahdollisuuksista muodostunut selkeä ja informatiivinen viesti. Profiili ei välttämättä erota kaupunkiseutua mitenkään muista vastaavista mahdollisuuksia tarjoavista kaupunkiseuduista, vaan nostaa esiin sen tärkeimmät ominaisuudet.” Jokin seutu, kaupunki tai kunta voi siis profiloitua esimerkiksi hyvän koulutus- tarjonnan tai edustavan luonnon kautta.

Onnistuneen profiloinnin edellytyksenä on tarkka kuva kohderyhmästä, jolle näitä viestejä suunnataan ja sen roolista suhteessa viestin lähettäjään. Oikean kohderyhmän ja sen roolin löytämiseksi voidaan käyttää jaottelua. Kohderyhmät kategorioidaan roolinsa mukaan niihin, jotka jo sijaitsevat alueella, niihin, joita alueelle halutaan ja niihin, joita halutaan yhteistyökumppaneiksi. Profiloituminen voi tapahtua esimerkiksi suhteessa asukkaisiin, yrityksiin, muihin seudullisiin yhteisöihin, turisteihin, hallinnollisiin ja koulutuksellisiin toimijoihin tai kunnan sisäisiin sidosryhmiin. Tärkeää on osata profiloitua tapauskohtaisesti ja mikäli tarkoituksenmukaista, myös eri sidosryhmien kesken erikseen. (Raunio 2001, 155–156.)

Varsinainen imago on lopulta se käsitys tai mielikuva toimijasta, tuotteesta tai palvelusta, joka kanssatoimijoille, kuluttajille tai vaikkapa asukkaille muodostuu. Imagoja voi myös olla useita tarpeen mukaan. Imagoja luodaan ja niihin pyritään vaikuttamaan, mutta käsitys, joka vastaanottajalle muodostuu, syntyy imagon suunnittelijasta riippumatta. Imagoon siis vaikuttavat, joko positiivisesti tai negatiivisesti, myös ulkopuolelta tulevat viestit ja näitä pyritään kontrolloimaan pyrkimällä vaikuttamaan itse omaan imagoon. Lisäksi jokaisen vastaanottajan omat ominaisuudet, kuten arvot ja asenteet, vaikuttavat siihen, millaisena me jonkin tahon näemme. Imago on siis eräänlainen lopputulos siitä, millaisena me tietyn tahon tai yksilön koemme ja näemme. (Ikävalko 1996, 189–191.)

Entä kun kyseessä on kunta? Seudullinen imago voidaan määritellä Mika Raunion (2001, 155) mukaan seuraavasti: ”Imago on seudun erityinen piirre, joka voi muodos-

tua joko sen historiasta, nykyisestä seudulle leimallisesta ominaisuudesta, toiminnosta, tms. Imago ei välttämättä ole kovinkaan informatiivinen, mutta hyvin leimallinen ja seudun muista vastaavista seuduista erottava ilmiö.”

Imago on siis markkinoinnissa käytettävä viesti, joka rakentuu jollekin seudulle tyypillisten ominaisuuksien varaan. Seudut tarvitsevat resursseja kehittyäkseen. Imagon tarkoituksena on siis maanitella seudulle resursseja, jotka kunnan näkökulmasta voivat olla esimerkiksi asukkaita tai yrityksiä. Toisin sanoen, imagon tarkoituksena on pyrkiä vaikuttamaan eri sidosryhmiin niin, että vaikutus olisi imagon haltijan näkökulmasta mahdollisimman positiivinen. (Raunio 2001, 152.)

Siinä missä profiili rakentuu enemmän määrätietoisen toiminnan ja viestinnän varaan, koostuu imago siis myös muista, näistä erillään olevista aineksista, kuten vaikkapa alueen historiasta ja sille leimallisista piirteistä. Profiili tuo esiin houkuttelevaa tietoa alueesta, kuten elämyksistä, liikenneyhteyksistä tai koulutuksesta, mutta imagoon liittyy tämän lisäksi alueelle tunnusomaista vetovoimaa. Imago operoi siis rationaalisen tason lisäksi myös emotionaalisella tasolla. (Raunio 2001, 156–157.)

Seudullisen imagon luominen koetaan kuitenkin usein hankalaksi kokonaisvaltaisen luonteensa vuoksi. Seutu koostuu niin monista eri tekijöistä ja toimijoista, että kokonaisuuden kannalta yhtä järkevää imagoa on vaikea luoda. Paikkaa markkinoidessa on tämän vuoksi usein tarkoituksenmukaista pilkkoa seudun tarjoamia palveluita, tuotteita ja jopa ominaisuuksia osatekijöiksi. Yhden spesifin tuotteen markkinointi on helpompaa kuin ison ja diversiteetiltään valtavan kokonaisuuden. (Raunio 2001, 160–161.)

Lopulta kyse on mielikuvista. Raunio (2001, 155) määrittelee mielikuvan seudullisen ajattelun kannalta seuraavasti: ”Mielikuva on yksilön subjektiivisesti mieltämä kuva kaupunkiseudusta, johon profiilit, imagot ja paikan markkinointi pyrkivät vaikuttamaan.”

5. 3 Millainen on hyvä imago

Vaikka lopullinen seudullinen imago koostuukin monesta eri osatekijästä ja saattaa tästä syystä jäädä melko vaikeasti mielletäväksi asiaksi, olisi sen kuitenkin suotavaa olla mahdollisimman yhdenmukainen, eheä, selväpiirteinen, ristiriidaton ja voimakas. (Raunio 2001, 162). Kuntien menestymisestä kirjoittanut Risto Anttonen (2011, 151) toteaa, että ”kunta ei menesty, jos sillä on luuserin imago”.

Maaseudun markkinoinnissa on syytä keskittyä tosiseikkoihin ja olla realistinen, mutta kuitenkin puoleensavetävä. Kunnilla on erityisen tärkeä rooli maaseutuasumisen puolesta puhumisessa, mutta markkinointia tulisi järjestää myös kaikkien sellaisten organisaatioiden toimeenpanemana, joiden intresseissä maaseutuasuminen ja maaseudun pitäminen elävänä on. Elämiseen, asumiseen ja asiointiin liittyvien palvelujen keskittäminen saman tahon alle sekä yleinen asioiden hoitamisen helpoksi tekeminen ja selkeyttäminen ovat oleellisessa asemassa houkuttelevan kunnan olemusta. (Saloranta 2007, 57.)

6 Laurinmäki

6.1 Laurinmäen alueen historia

Laurinmäen Torpparimuseo perustettiin vuonna 1964 (Haapanen 1983, 3). Hankkeen ylläpitäjinä toimivat Janakkala-Seura ry, Torpparien muisto ry sekä Janakkalan kunta. Museo avattiin yleisölle vuonna 1965. Museohanke pääsi alkuun kun Janakkalan kunta luovutti alueen Räikälän tilan maalta torpparimuseon perustamiseksi vuonna 1963. (Sillanpää 1989, 1.) Museoesineiden keruu oli kuitenkin aloitettu jo uuden Janakkala-Seuran ensimmäisenä toimintavuona 1949. Janakkala-Seura perustettiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1939, mutta toiminta hiipui sodan syttyessä. (Kerkkonen 1976, 545–547.) Museoalueen päärakennuksen eli Vähä-Kurjen torpan esineistön keräämisestä, luetteloinnista ja kalustuksesta vastasi Hämmäläis-Osakunta kotiseutretkellään vuonna 1964. (Andsten 1965, 7; Kytölä 1975, 9).

Torpparit olivat väestöä, jotka maanomistajan luvalla saivat asua perustamassaan torpassa sekä harjoittaa maataloutta maanomistajan mailla vuokraa vastaan. Usein torpparilla oli myös oikeus metsästä, kalastaa sekä käyttää metsää ja niittyä laidunusmaana. Vuokra maksettiin yleensä päivätyöllä eli *taksvärkillä* sekä tuotteissa. Vuokran maksussa siirryttiin pikkuhiljaa käyttämään rahaa 1900-luvun alkupuoliskolla. Maata omistava tahot olivat yleensä kartanoita, pappiloita tai talonpoikaismaatiloja. Torppari voitiin häätää, mikäli hän ei noudattanut sopimusta. Torpparien lisäksi maaseutua asuttivat lampuodit ja mäkitupalaiset. Kuten torpparikin, viljeli lampuoti vuokralla, mutta itsenäisellä tilalla. Mäkitupalaiset taas vuokrasivat pelkän asunnon, eivät viljelyksiä. Mäkitupalaiset saivat yleensä elantonsa palkkatyöstä, vaikka usein heillä oli kuitenkin käytössään myös vähän maata omiin tarpeisiinsa. Loisilla ei ollut asuntoa ensinkään, vaan he saivat sijan saunoista tai tupien nurkista työtä vastaan. Työtä taloissa tekivät myös palkolliset; piijat ja rengit. (Kerkkonen 1976, 281–290; Sillanpää 1989, 4.)

Alun perin torppia perustettiin vain aateliskartanoiden maille jo 1600-luvulla, mutta varsinainen torpparilaitos syntyi maataloustuotannon työvoiman tarpeesta 1700-luvun Ruotsi-Suomessa. Pula työvoimasta oli seurausta pitkään kestäneistä sodista, joiden myötä valtakunta oli vajavaisessa kunnossa niin taloudellisesti, väestöllisesti kuin poliittisestikin. Vuonna 1918 säädettiin laki vuokra-alueiden lunastamisesta eli niin sanottu *torpparilaki* tai *torpparien vapautuslaki*, jonka nojalla torpparin oli mahdollista lunastaa asumansa torppa itselleen. (Kerkkonen 1976, 281–290; Sillanpää 1989, 3-4.) Janakkala on tunnettu kartanopitäjä ja tästä syystä torppia on myös ollut paljon. Janakkalassa oli vuosina 1750–1919 lähes 400 torppaa. (Kerkkonen 1976, 555).

Museoalue koostuu pääasiassa 1800-luvun lopulta peräisin olevista rakennuksista, jotka on tuotu paikan päälle eri puolilta Janakkalaa. Museon sisäpiha kattaa tyyppillisen, joskin vauraan, hämäläisen torpan kaikkine piharakennuksineen (ks. kuvio 2). Sisäpihan ulkopuolelle jäävät riihi, sepän paja, mamselli-tyyppinen tuulimylly, jyvääit-tä, mäkitupa sekä savupirtti. Museolle johtavan tien alkupäässä on vanha vuonna 1913 valmistunut Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen rukoushuone, joka on toiminut myös museon varastona. Rukoushuoneen on suunnitellut K. Ledig. Tänä päivänä rakennuksessa pidetään kahvilaa, jossa järjestetään paljon erilaisia tapahtumia. Lisäksi alueella kulkee noin kolmen kilometrin pituinen luontopolku, jonka varrella on nähtävissä vuonna 1969 pystytetty Armas Hutrénin suunnittelema torpparien muistomerkki. Muistomerkin alullepanevana voimana oli Torpparien Muisto ry. (Haapanen 1983, 24; Kerkkonen 1976, 555–1556; Sillanpää 1989, 18.) Polun viertä kaunistavat myös Toivo Vesterisen kurkilähteellä sijaitsevat kurkiveistokset. (Eränen 1983,

56). Kurkilähteellä juotettiin ennen vanhaan hevosia. (Ranta & Siitonen 1994, 53).

Kuvio 2. Laurinmäen torpparimuseo

Laurinmäen alueen historia on kuitenkin paljon torpparimuseota vanhempi ja moni-
sisempi. Janakkalan esihistoriaa leimaa rautakautisuus. Rautakausi ajoittuu Suomes-
sa noin 500 eaa. – 1150/1300 jaa. välille. Rautakautta edelsivät kivikausi (8000–1500
eaa.) ja pronssikausi (1500–500 eaa.). Rautakautiset ajanjaksot jaotellaan edelleen
esiroomalaiseen rautakauteen (500 eaa. – 50 jaa.), vanhempaan roomalaiseen rauta-
kauteen (50–200 jaa.), nuorempaan roomalaiseen rautakauteen (200–400 jaa.), kan-
sainvaellusaikaan (400–550/600 jaa.), merovingiaikaan (550/600–800 jaa.), viikinkiai-
kaan (800–1050 jaa.) sekä ristiretkiaikaan (1050–1150/1300 jaa.). Läntisessä Suomes-
sa rautakausi loppuu Suomeen kohdistuneen ensimmäiseen ristiretken aikoihin 1150,
mutta itäisessä Suomessa rautakausi sinnitteli paikoin aina Pähkinäsaaren rauhan
aikaan 1300-luvulla. Rautakauden loputtua Suomi siirtyi esihistoriallisesta ajasta his-
torialliseen aikaan. (Huurre 2000, 117–118.)

Laurinmäen alueella tai sen aivan välittömässä läheisyydessä voi havaita selviä sil-
minnähtäviä merkkejä rautakaudesta. Laurinmäen luontopolku kulkee rautakautisen
uhrilehdon kautta. Alueella sijaitsee kaksi polttokenttäkalmistoa, uhrilähde ja muu-

tamia kuppikiviä. Räikälänjoen varrella on myös ollut rautakautista asutusta. Asutuksen on oletettu vakiintuneen Kanta-Hämeeseen noin vuoden 500 jaa. paikkeilla, mutta sen voidaan sanoa levinneen Hämeeseen kuitenkin jo 6500–4200 eaa. (Kerkkonen 1976, 10; Talvia 2000, 15).

6.2 Laurinmäen alueen kohteita

6.2.1 Polttokenttäkalmisto

Polttokenttäkalmisto on rautakautisessa Suomessa käytetty kalmistotyyppi, jossa uhriroviolla palaneet vainajien luut, hauta-antimina toimineet esineet sekä hiilet ripoteltiin maalle, usein kumpareella olevan kivikon sekaan (ks. kuvio 3). Kiviä levitettiin vielä tasaiseksi kerrokseksi jäänteiden päälle. Polttokenttäkalmistot eivät siis ole varsinaisia maastosta erottuvia hautaröykkiöitä ja siksi niitä onkin vaikea tunnistaa. Polttokenttäkalmistoja alettiin käyttää merovingiajalla (550/600–800 jaa.). (Aalto & Helkala 2017, 124; Huurre 2000, 132.)

Kuvio 3. Polttokenttäkalmisto

Laurinmäen alueelta on tehty polttokenttäkalmistolöytöjä kahdesta kohtaa, joista toinen sijaitsee uhrilähteen tuntumassa kirkolle päin menevän maantien varressa ja toinen jonkin matkaa uhriraunioista etelään olevalla mäenkumpareella. Myös kirkol-

ta on tehty löytöjä; kaksi 1000-luvulle ajoitettua ruumishautaa kaivettiin esiin hautausmaan aidan vierestä. Mäen kumpareella sijaitsevan kalmiston eteläpuolelta on löydetty myös viitteitä rautakautisesta asuinpaikasta. Kalmistoista on kaivettu esiin myös tyypillistä hautakalustoa kuten vyönsolkia, keihäänkärkiä, miekan osia ja sormuksia. (Hirviluoto 1965, 2; Ranta & Siitonen 1994, 54.)

6.2.2 Kuppi- eli uhrikivet ja uhrirauniot

Kuppi- tai *uhrikivet* ”ovat maakiviä tai kallioita, joihin on hakattu kuppimaisia syvennyksiä. Kupprien läpimitta on yleensä 4-10 cm ja syvyys 1-4 cm ja niiden lukumäärä vaihtelee kahdesta useaan kymmeneen.” (Kerkkonen 1976, 15.) Yli 100 kuppia käsitäviä kiviäkin tunnetaan. Kuppikivien tarkoituksesta on erilaisia tulkintoja; yleensä kiistellään siitä, liittyvätkö ne hedelmällisyys- vai vainajakulttiin. Niiden on arveltu, ainakin joissakin tapauksissa, olevan myös rajakiviä. (Poutiainen & Siljander 2010, 102–118.)

Kuvio 4. Uhrilahja kuppikivessä

Hedelmällisyyskultin ollessa kyseessä on ajateltu, että kuppeihin on uhrattu esimerkiksi viljaa tai maitoa paremman vilja- tai karjaonnan vuoksi (ks. kuvio 4). Eräät kuppikivet sijaitsevatkin entisten peltojen läheisyydessä. Arvellaan myös, että kivillä ja esimerkiksi kuppeihin kerääntyneellä sadevedellä olisi merkitystä sairauksien parantamisessa. Vainajakulttia puoltavat taas useiden kivien sijainti kalmistoissa tai niiden välittömässä läheisyydessä. On esitetty, että kivet olisivat sukukohtaisia ja suvun jo-

kaiselle jäsenelle olisi kaiverrettu oma kuppi. (Hirviluoto 1965, 4; Huurre 2000, 209; Kerkkonen 1976, 15; Kivikoski 1955, 162; Poutiainen & Siljander 2010, 102–118; Pulkkinen 2014, 156.)

Miten kuppikivien kupit on sitten tehty? Tutkimusten valossa pidetään todennäköisenä, että kupit on hakattu kiveen käyttäen apuna toista kiveä tai rautaa. Kuppien hiomiseen on todennäköisesti käytetty esimerkiksi puuta, vettä ja hiekkaa. (Poutiainen & Siljander 2010, 103.)

Kuvio 5. Kuppikivi

Laurinmäen muinaisjäännösalueelta löytyvistä kuppikivistä Kerkkonen toteaa seuraavaa: ”Räikälän polttokalmistoon kuuluu suurehko luonnonkivi, jonka pinnassa on kolme pyöreäpohjaista kuoppaa, halkaisija on 5 cm (ks. kuvio 5). Toinen uhrikivi on n. 100 metrin päässä, se on yksinäinen kivi, jossa on kaksi kuoppaa.” (ks. kuvio 6). (Kerkkonen 1976, 15.) Yhtä kuppikivistä tutkinut Anna-Liisa Hirviluoto (1965, 2) kertoo sitä ympäröivän suurehkoista kivistä tehdyn kehän. Hirviluoto puhuu rauniolatomuksista, jolla hän tarkoittaa suurempaa muinaisjäännöskokonaisuutta, johon edellä mainittu kuppikivi kivisine kehineenkin kuuluu. Tällaisia rauniolatomuksia hän kertoo Laurinmäen muinaisjäännösalueelta löytyneen kolme. Hirviluoto tulkitsee rauniolatomusten olevan uhriraunioita, vaikka hän aluksi pitikin niitä hautaröykkiöi-

nä, sillä niistä ei löytynyt ollenkaan viitteitä ihmisen luista. Röykkiöt on siis tulkittava uskontoon kuuluviksi ”alttareiksi”. (Hirviluoto 1965, 2-5; Ranta & Siitonen 1994, 53–54.)

Kuvio 6. Toinen kuppikivi

Rauniolatomusten tai tulkitseminen uhriraunioiksi tai röykkiöiksi saa tukea myös siitä käsityksestä, että Laurinmäki on jo vanhastaan mielletty tärkeäksi uhrilehdoksi eli hiideksi. Näissä pyhissä lehdossa on tavallisesti ollut pyhäksi miellettyjä lähteitä, kiviä tai puita. Melko usein hiiteen tai sen läheisyyteen kuului myös kalmisto, mutta aina näin ei ole. Paavi Gregorius IX:n antamassa käskykirjeessä vuodelta 1229 kehoitettiin ottamaan tällaiset uhripaikat kirkon hallintaan. Tästä on myös seuraamusta hiisi-sanan muuttuminen uskomusolentoa tarkoittavaksi. (Aalto & Helkala 2017, 36.)

Lähistöllä sijaitsee paljon muitakin kuppikiviä; Räikälän alueella Veittostentien varrella on kuppikivi, jossa on kaksi kuppia, Metsäsaarekkeessa Hangastenmäkeä vastapäätä on kuppikivi sekä rautakautinen kalmisto. Kuppia kiviä tunnetaan myös Hakoisista ja Kernaalasta.

6.2.3 Laurinlähde

Laurinmäellä sijaitseva uhrilähde on myös kuuluisa (ks. kuvio 7). Jo Kristfrid Ganander (1789, 90) kertoo vuonna 1789 ilmestyneessä *Mythologia Fennicassa* seuraavaa: ”Pyhän Laurin lähde Janakkalan pitäjässä; kutsutaan myös Janakkalan lähteeksi; sitä pidettiin uhrilähteenä myöhempiin aikoihin asti; tällöin siellä vietettiin bakkanaaleja,

minkä takia sinne ei enää saa mennä sakon uhalla.” Kerkkonen (1976, 473) kertoo lähteestä käytetyn myös Piispan lähde nimitystä ja Kytölä (1975, 6) mainitsee sen nimeksi vielä Räikälän lähteen.

Kuvio 7. Laurinlähde

Lähteeseen uhraaminen ja muut paikalla toimitetut taikamenot kiellettiin sakon uhallla kirkon vaikutuksesta vuonna 1731. On luultavaa, että kieltoon vaikutti erityisesti runsas alkoholin käyttö lähteellä, kuten jo Gananderinkin tekstistä voi päätellä. Kirkkoherra Emanuel Foenanderin selostuksessa lähteellä vietetyistä uhrimarkkinoista vuodelta 1753 selviää, että aina elokuun kymmenentenä päivänä, eli Laurinmessupäivänä, on lähteellä pidetty uhrimarkkinoita muinaisista ajoista lähtien; ”Siellä uhraataan ja syödään, ryypätään ja juodaan. Väki istuu lähteen ympärillä ja uhraa lähteeseen tervapiikkejä, rahaa ja neuloja.” (Kerkkonen 1976, 473; Ranta & Siitonen 1994, 50–53.) Elokuun kymmenes päivä on edelleen markkinapäivä, jolloin Janakkalassa järjestetään Laurin markkinat.

Uhrilähteiden vedellä on sanottu olevan parantavia vaikutuksia ja ihmisten on mainittu hieroneen itseään lähdevedellä. (Kivikoski 1955, 163). Mikko Eränen (1983, 54) arvelee, että ristiretkiajan hämäläisiä pakanoita olisi kastettu kristinuskoon lähteen vedellä. Myös tarinoita lähdeveden verenvunaiseksi muuttumisesta vanhaa tietäjää kastettaessa tunnetaan. (Lodvonen 2009, 38–39). Tänä päivänä lähdeettä on käytetty

lähinnä toivomuskaivona ja lähteeseen kurkistaessaan voi sen pohjalla havaita erinäisen määrän kolikoita. Tiedetään kuitenkin, että aluetta käytetään vielä nykyisin myös uskonnollisessa merkityksessä.

Lähde uhrilehtoineen on todennäköisesti ollut rautakaudella Taara-nimiselle jumalalle pyhitetty palvontapaikka. Alkuperäinen nimi onkin Taaran lähde. Lähteen lähetyvillä mainitaan olleen uhrikarsikon eli havumetsikön, johon tehtiin kuolleen ihmisen muistoksi merkki puista oksia katkomalla. (Ylöstalo 1958, 25; Ranta & Siitonen 1994, 50–53.) Taara nimen alkuperä lienee Virossa. Ranta ja Siitonen (1994, 53) viittaavat Taaran olleen esihistoriallisella ajalla kalmistojen suojelijan. Ylöstalo (1958, 25) kertoo Taaran olevan muunnos skandinaavisen ukkosen jumala Torin nimestä. Skandinaavisen uskonnon vaikutus levisi niin Suomeen kuin Viroonkin. Myös hämäläisten sodan jumalaksi oletetun Turisaksen nimen oletetaan tulevan Torin nimestä. Mainittakoon myös, että arvellaan Tarinmaan kylän saaneen nimensä Taaralta. (Aalto & Helkala 2017, 37). Kylä esiintyykin kartassa vielä 1700-luvulla Taarala nimisenä. (Ranta & Siitonen 1994, 53).

6.2.4 Räikälän kievari

Aivan uhrilehdon ja kuppikivien luona on entisen Räikälän kestikievarin rauniot (ks. kuvio 8). Rakennus toimi kestikievarina vuosina 1757–1898. Ensimmäisen kerran tila mainitaan jo 1539. Kestikievariaikana Räikälässä majoitettiin rippikoululaisia ja pidettiin tyttökoulua. Kestikievereissa pidettiin myös paljon erilaisia juhlia kuten häitä. Räikälä toimi Laurin Kievari nimisenä ravintolana aina 1970-luvun loppupuolelle asti, jolloin se paloi. Raunioiden likellä on kallioon kaiverrettuja kävijöiden nimikirjaimia. Nähtävää riittää myös Räikälän kauniissa kivisillassa, joka valmistui sitä edeltäneen puusillan tilalle vuonna 1904. (Aalto & Helkala 2017, 187; Kerkkonen 1976, 201–207; Kytölä 1975, 7.)

Tiedetään, että myös Elias Lönnrot kävi Räikälän kievarissa vuonna 1828. Hän sai kuitenkin osakseen huonoa kohtelua, sillä resuinen Lönnrot muistutti olemukseltaan enemmän kisälliä kuin akateemikkoa. Tämän vuoksi Lönnrot ei saanut Räikälästä hevosta ja joutui matkaamaan Hämeenlinnaan jalan. Matka Hämeenlinnaan on pitkä ja

Lönnrot joutui yöpymään taivasalla. Kestikievarit olivat kyyditysvelvollisia. (Aalto & Helkala 2017, 185–187; Kerkkonen 1976, 204; Kytölä 1975, 7.)

Kuvio 8. Kievarin aukio ja rauniot

Räikälän isäntä joutui 1800-luvulla usein käräjille. Hän sai sakkoja miehen taposta vuonna 1831 ja 1836 irtolaisten työllistämisestä. Vuonna 1848 hän oli varkaissa pitäjän jyvämakasiinissa, jota pidettiin läheisen kirkon kellotapulissa. Varkaudesta hän sai 40 raipaniskua. Tuomio pantiin täytäntöön kirkolla sijaitsevan ”piiskausmännyn” juurella. Räikälässä on sattunut ja tapahtunut myös aiemmin; vuonna 1754 siellä rähinöivät kirkkoherra Emanuel Foенander sekä aateliston edustaja Karl Gustaf Ugglä ja Erik Vilhelm Lilliebrunn. (Kerkkonen 1976, 2002–206.)

6.2.5 Hakoisten linnavuori

Linnavuoriksi, -mäiksi tai muinaislinnoiksi laskettavia kallioita on alueella kaksi. Kivikosken (1955, 67) mukaan muinaislinnat ovat ”jyrkkärinteisiä ja vaikeapääsyisiä kallioita ja mäkiä – joskus saaria –, joilla oli mahdollisuus puolustautua vihollisen hyökkäyksiä vastaan, ja jonne paikkakunnan väestö vaaran uhatessa saattoi vetäytyä turvaan.” Linnavuorten laella on ollut puolustusvarustuksia. Hakoisten linnavuori on yksi Suomen tunnetuimmista linnavuorista. Hämeestä on löydetty varmuudella noin 20 muinaislinnaa. (Talvia 2000, 15). Hämeessä on viisi valtakunnallisesti merkittäväksi luokiteltua kiinteää muinaisjäännöstä, joista Hakoisten linnavuori ainoa laatuaan Janakkalassa. (Heikkurinen-Montell 2003, 16–15).

Iso osa Hämeen linnavuorista muodostaa ketjun, jonka avulla saadaan näköyhteys harjanteelta harjanteelle, lopulta Sääksmäelle, Rapolan linnavuorelle asti. Hyvien näköyhteyksien vuoksi on ajateltu, että käytössä olisi ollut merkkitulijärjestelmä, jonka tehtävänä olisi ollut varoittaa muita vaarasta. Merkkitulua on koitettu tutkia ja polttaa moneen otteeseen, mutta ristiriitaisin tuloksin. Muualta maailmasta kuitenkin tiedetään, että merkkitulua on todella poltettu vastaavanlaisilla mäkilinnoilla. (Aalto & Helkala 2017, 202–203.)

Maisema-alueen keskiössä, seututie 130: n varressa, sijaitsee Hakoisten linnavuori, jossa on sijainnut varhaiskeskiaikaiseksi ajoitettu linna (ks. kuvio 9). On luultavaa, että linna rakennettiin 1200-luvun alkupuolella. On ajateltu, että Hakoisten linna olisi itsensä Birger Jaarlin rakennuttama ja liittyisi täten toiseen Suomeen kohdistuneeseen ristiretkeen vuonna 1239 ja sen uskotaan edeltäneen nykyistä Hämeenlinnaa. Perustajiksi epäillään kuitenkin myös ennen Birger Jaarlin aikaa toimineita tanskalaisia tai piispa Tuomasta. Arvellaan myös, että linnaa olisi käytetty puolustukseen jo myöhäisellä rautakaudella. Novgorodilaiset tekivät 1300-luvun alussa hävitysretken Vanain linnaan, jonka on kronikkatietojen mukaan otaksuttu olevan Hakoisten linna. Siitä, onko kyseessä todella Hakoinen, ei ole vedenpitäviä todisteita. Osa tutkijoista pitää Vanain linnaa nykyisenä Hämeenlinnana. (Kivikoski 1955, 420–421; Lounema 2003, 198; Ranta & Siitonen 1994, 60–64; Rantanen & Tiilikkala 2015, 9.)

Kuvio 9. Hakoisten linnavuori

Hakoisten linna koostui kahdesta osasta. Esilinnaa ja päälinnaa ympäröivät kumpaa-kin kehämuurit. Koko rakennelmaa ympäröivät vallihaudat. Päälinna oli rakennettu tiilestä ja kivistä. Nykyään 1900-luvun alussa tehtyjen arkeologisten kaivausten jäljiltä on jäljellä vain huomaamattomia raunioita, joita harjaantumattoman silmän on vaikea erottaa. (Ranta & Siitonen 1994, 62.)

Linnavuoren laella on myös sijainniltaan mielenkiintoinen hiidenkirnu, joka on muodostunut vaakasuorasti kallion seinämään. Lisäksi linnavuoren ympäristössä kasvaa joitain uhanalaisia ja arkeofyyttisiä kasveja kuten päivännoutoa ja tummatulikukkaa. Linnavuoren ympäristössä on myös kulttuurihistoriallisesti merkittävä Hakoisten kartano, jonka historia ulottuu 1300-luvulle saakka. Hakoisten linnavuorta ympäröivältä alueelta on tehty runsaasti rautakautisia löytöjä. Aluetta ympäröi muinaismuistolain nojalla rauhoitettu suojelu-alue. (Ranta & Siitonen 1994, 60–64.)

6.2.6 Hangastenmäen linnavuori

Merkittävä on myös uusi löytö; noin kilometrin päässä Hakoisten linnavuoresta sijaitsee vuonna 2014 keskiaikaiseksi ajoitettu Hangastenmäen mäkilinna. Linnavuori löytyi kun paikalliset historian harrastajat löysivät alueelta metallinpaljastimia hyväksikäyttäen keskiaikaan viittaavia esineitä vuosina 2013 ja 2014. (Rantanen & Tiilikkala 2015, 12–13.)

Kuvio 10. Kivivallia Hangastenmäen linnavuorella

Hangastenmäellä havaittiin jäänteitä puolustusvarustuksista kivrakenteiden muodossa (ks. kuvio 10). Kaivauksissa löytyi myös jäänteitä sepän pajasta sekä paljon hevosiin viittaavaa aineistoa kuten hevosenkenkiä. Sotaisten näytteiden valossa vaikuttaa siltä, että Hangastenmäki olisi ollut sotalinna, mahdollisesti ratsuväen sotilasleiri. Radiohiilitutkimus paljasti linnaa käytetyn varhaiskeskiajalla 1200/1300-luvulla, samoihin aikoihin kuin viereistä Hakoisten linnaakin. Hangastenmäen ympäristöstä löytyi myös viikinkiaikaan viittaavaa aineistoa. (Aalto & Helkala 2017, 216; Karvonen 2016; Rantanen & Tiilikkala 2015, 26–28.)

6.2.7 Janakkalan miekkamies

Janakkalalaisten historian harrastajien yhdistys Kanta-Hämeen menneisyyden etsijät teki metallinpaljastimien avulla vuonna 2013 sensaatiomaisen löydön, joka noteerattiin myös muualla maailmassa. Pellolta Hyvikkälän kylästä, melko läheltä Laurinmäkeä, löytyi sittemmin Museoviraston toimesta varhaiselle keskiajalle ajoitettu ruumishautaus. Merkittävän löydöstä tekevät vainajan mukana haudatut kaksi miekkaa, jotka edustavat kahta eri esihistoriallista ajanjaksoa. Itse luurankokin on säilynyt eri-

tyisen hyvin, mikä luo hyviä edellytyksiä myöhemmälle tutkimukselle. Haudassa oli myös muita hauta-antimia. Miekkamiehen ruumis löydettiin alueelta, jolta oli jo ennestään löytynyt viitteitä kalmistosta. (Janakkalan muinaishaudan miekkamies on kuollut keskiajalla 2014; Karvonen 2013; Karvonen & Piri-Lahti 2013.)

Tutkimukset osoittavat, että Janakkalan miekkamies saattoi kuolla väkivaltaisesti, sillä kallosta löydettiin kaksi vammaa. Tutkimuksista tiedetään myös, että vainaja on eläessään saanut hyvää ravintoa, mikä kertoo vauraudesta. Vainaja on saattanut olla tärkeä henkilö. Vainajan tiedetään radiohiiliajoituksen mukaan kuolleen noin vuonna 1300 eli varhaisella keskiajalla. Haudasta löytyi kuitenkin myös viitteitä vanhemmasta ajasta, sillä vainajan kasvojen kohdalla ollut hiilenpala sekä vanhempi miekka ajoittuvat viikinkiaikaan noin vuoteen 1000. Uudempi, vainajan käytössä ollut miekka taas ajoittuu ristiretkiaikaan aikavälille 1050–1200. Haudasta löytyneet esineet edustavat siis kahta eri esihistoriallista ajanjaksoa, mutta itse vainaja on kuollut keskiajalla, historiallisen ajan alkupuolella. (Heikkinen 2014, 24–33; Janakkalan muinaishaudan miekkamies on kuollut keskiajalla 2014.)

Janakkalan miekkamies päätyi myös brittiläiseen arkeologiseen dokumenttisarjaan, jossa käsitellään keskiaikaisia hautalöytöjä. (Hossi & Leponiemi 2014). Miekkamies nähtiin Medieval Dead -nimisen sarjan toisessa tuotantokauden viidennessä jaksossa nimeltään The Warrior of Janakkala. Kanta-Hämeen menneisyyden etsijät ovat myös kunnostautuneet televisio-ohjelmien parissa; dokumentaarinen reality-sarja Menneisyyden metsästäjät näytettiin Ylellä vuonna 2017. Miekkamiehen kunniaksi järjestettiin myös kirjoituskilpailu.

6.2.8 Pyhän Laurin kirkko

Keskiaikaista historiaa alueella edustaa keskiaikainen Pyhän Laurin kirkko (ks. kuvio 11). Suomessa keskiajan katsotaan kattavan ajanjakson 1100/1300-luvulta 1500-luvulle, jolloin Kalmarin unioni hajosi. Suomessa keskiaikaa hallitsi katolinen kirkko. Uskonpuhdistus merkitsi täten myös keskiajan päättymistä ja katolisen kirkon vaihtumista luterilaiseen. (Aalto & Helkala 2015, 9.) Pyhä Lauri eli Pyhä Laurentius, joka

on myös Janakkalan kirkon suojelupyhimys, kärsi marttyyrikuoleman palaessaan hals-
tarissa vuonna 258. (Kerkkonen 1976, 471–473; Ylöstalo 1958, 5-7; Kytölä 1975, 6).

Kuvio 11. Janakkalan Pyhän Laurin kirkko

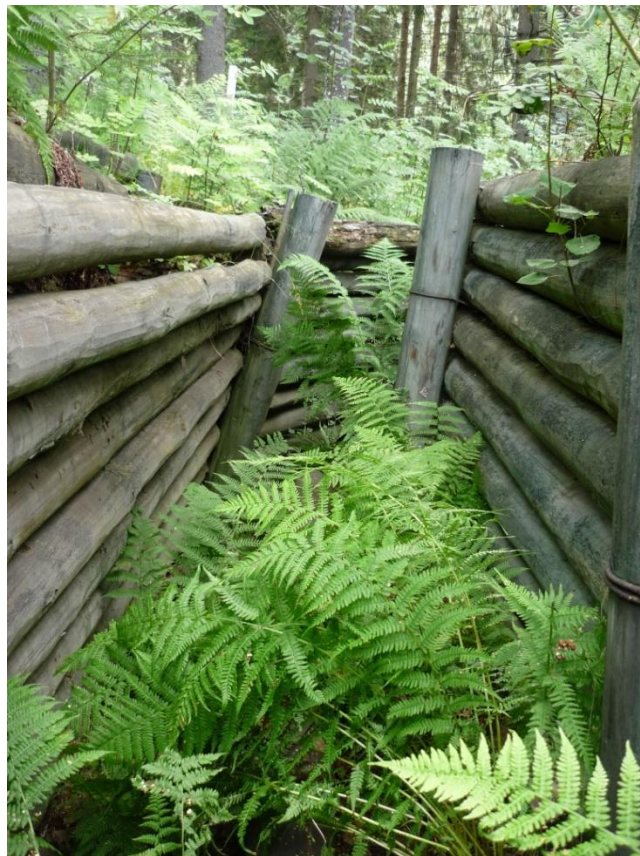
Perimätieto kertoo, että Janakkalan ensimmäinen, vielä puusta tehty kirkko, olisi rakennettu 1200-luvulla Hämeeseen kohdistuneen Birger Jaarlin toimeenpaneman ristiretken jälkimainingeissa. On ajateltu, että ensimmäinen kirkko rakennettiin nykyisen kellotapulin kohdille. Tämänhetkinen kivikirkko on keskiaikaisen Hämeen myöhimpiä ja se on valmistunut oletettavasti vuonna 1520 eli aivan keskiajan lopulla. Rakentamisesta on saanut kunnian Åke Yrjönpoika Tott. Tott-suvun vaakunoita voi edelleen nähdä kirkon itä- ja eteläpäädyssä. Kirkon laajennus valmistui 1849. Tällöin arkkitehtinä toimi C. L. Engel. Kellotapuli valmistui vuonna 1662, mutta sen mentyä huonoon kuntoon jouduttiin se uusimaan kokonaan vuosien 1784–1792 aikana rakennusmestari Martti Tolpon toimesta. (Kerkkonen 1976, 461–465; Kytölä 1975, 1.) Kirkon kohdalla, Turenkiin menevän tien risteyksessä kasvavat niin kutsutut piiskaumännyt, jotka vielä 1800-luvulla toimivat toimeenpanopaikkana raipaniskutuo-
mioissa.

Kirkon sijainti on tuskin sattumaa. On tunnettua, että kirkot rakennettiin usein jo ennestään pyhinä pidettyjen paikkojen kuten uhrilehtojen päälle tai välittömään läheisyyteen. 1200-luvulla katolinen kirkko otti haltuunsa muinaiset uhrilehdot paavin bullan nojalla. Oletettavasti näin kävi myös Laurinmäen alueella ja sikäläinen uhrileh-

to tuhottiin katolisen kirkon saadessa jalansijaa Hämeessä. (Kivikoski 1955, 160–161; Kytölä 1975, 6; Ranta & Siitonen 1994, 53).

6.2.9 Juoksuhaudat

Uudempaa historian kerrostumaa edustavat luontopolun varrella kulkevat juoksuhaudat ja taisteluasemat, jotka rakennettiin venäläisten toimesta ensimmäistä maailmansotaa silmällä pitäen vuonna 1915. Rakennustöihin osallistui myös paikallista väkeä. Varustuksia rakennettiin Janakkalan kirkonkylän ympäristöön yli kahden kilometrin pituiselta matkalta. Varustukseen kuului neljä maanalaista kasarmia ja yli 10 maanalaista miehistönsuojaa eli *lintaasia*. Luontopolun varrella mutkittelevan juoksuhaudan jäännöksiä on erityisesti Määkynmäellä. Uhrilähteen lähellä, maantien varrella on pätkä vuonna 1966 entisöityä juoksuhaudaa ja kuularuiskupesäkettä (ks. kuvio 12). (Haapanen 1983, 11; Kytölä 1975, 7.)

Kuvio 12. Entisöityä juoksuhaudaa

Varustuksia käytettiin Suomen sisällissodan yhteydessä. Tarinmaan taistelu vaati 47 miehen hengen. Punaiset olivat paikan päällä asemassa kun saksalaiset joukot lähestyivät aluetta huhtikuussa 1918. Punaiset avasivat tulen, mutta joutuivat pian pakenemaan. Saksalaiset saivat vahvistusjoukkoja ja paetessaan moni punainen tuli ammutuksi. Taistelu sai kivisen muistomerkin marraskuussa 2017. Muistolaatan suunnitelti Juhani Heinemaa. Hankkeen pani alulle Tarinmaan seudun kyläyhdistys ry. (Haapanen 1983, 11; Tarinmaan taistelut saivat muistomerkin Laurinmäelle 2017)

6.2.10 Hamppulan kansakoulun muistomerkki

Kuvio 13. Hamppulan koulun muistomerkki

Turengista päin tultaessa juuri Räikälän kivisillan jälkeen sijaitsee vasemmalle menevän hiekkatien varressa Hamppulan kansakoulun muistomerkki (ks. kuvio 13). Hamppulan kansakoulu oli Janakkalan ensimmäinen, mutta ensimmäisiä myös valtakunnallisesti. Kansakoulu oli toiminnassa vuodesta 1861 vuoteen 1954 asti. Uusi ja nykyinen koulu vihittiin kirkkoa vastapäätä vuonna 1955. Hakoisten kartanon isäntä, paroni H.G. Boije lahjoitti tontin sekä rakennuksen koulua varten. Aluksi tytöt ja pojat kävivät koulua vuoriviikoin. Vanhasta kansakoulusta ei ole jäljellä muuta kuin muistomaisemassa. Janakkalan kunnan pystyttämän muistomerkin se sai vuonna 1968.

Hankkeen alullepanijana toimi Emil Mäenpää, joka oli koulun entinen oppilas. Kuvan ja tekstin suunnitteli kuvanveistäjä Armas Hutri. (Kerkkonen 1976, 420–422; Kytölä 1975, 3.)

6.2.11 Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Hakoista ja Laurinmäkeä ympäröivä alue on todettu Ympäristöministeriön asettaman maisema-aluetyöryhmän mietinnössä valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Maisemia inventoivat seutukaavaliittojen työryhmät vuosina 1986–1992. Maaseudulla sijaitsevien kulttuurimaisemien merkittävyys pohjautuu hoidettuun viljelymaisemaan, rakennuksiin, sekä monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon. Tällaisia alueita on Suomessa 156 kappaletta ja ne kuuluvat maaseutumme edustavampiin kulttuurimaisemiin kulttuurivaikutteisine luontoineen, viljelyksineen ja perinteikkäine rakennuskantoineen. Valtioneuvosto hyväksyi tämänhetkiset arvokkaat maisema-alueet periaatepäätöksellä vuonna 1995. Alueita inventoitiin toistamiseen vuosina 2010–2014, jonka seurauksena joitain aluerajauksia ja alueiden arvoluokkia muokattiin. (Arvokkaat maisema-alueet 1992; Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2013.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki takaavat arvokkaille maisema-alueille suojan maan ja alueiden käyttöä koskevissa toimenpiteissä. Uhkaavina tekijöinä ovat usein maiseman kannalta vääränlainen uudisrakentaminen sekä jo olemassa olevan rakennusten ränsistyminen, maatalouden muutosprosessit ja niistä johtuva maisemakuvan muuttuminen ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen. (Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2013.)

Hakoisten - Kernaalan maisema-alue kattaa pinta-alaltaan 2000 hehtaarin suuruisen alueen. Maisema-alue työryhmän toisessa mietinnössä (1992, 66) todetaan, että ”Hakoisten - Kernaalan maisema-alue edustaa monia Keski-Hämeen viljely- ja järvi-seutua hyvin kuvastavia luonnon ja kulttuurihistorian ominaispiirteitä”. Alueen keskiössä on Hakoisten linnavuori vuorenaluslehtoineen sekä muinaismuistoineen ja sen juurella sijaitseva Hakoisten kartano englantilaistyyllisine puistoineen (ks. kuvio 14). Muita kulttuurisesti mielenkiintoisia kohteita ovat myös alueen runsaslukuiset mui-

naismuistot, Pyhän Laurin keskiaikainen harmaakivikirkko sekä alueen kaksi muuta kartanoa Monikkala ja Vanantaka. Erityinen on myös valtatie varressa sijaitseva koivunsekainen hakamaa. Luonnonpiirteiltään maininnan arvoisia kohteita ovat Kernaalanjärvi, alueen mutkittelevat joet, intensiiviset geologiset muodostelmat, suuret savikkotasangot, alueen harjut, lehtomainen metsäsaareke Niinisaari, kalliojyrkänten reunustama murroslaakso sekä sen pohjalla mutkitteleva Räikälänjoki kivisiltoineen. Kasvilajistosta maininnan saa harvinainen ja uhanalainen päivännouto, jota kasvaa Hakoisten linnavuorella. Maisemaa haittaavat alueen halki kulkeva valta- ja moottoritie sekä muutamat sorakuopat. (Arvokkaat maisema-alueet 1992.)

Kuvio 14. Näkymä Hakoisten linnavuorelta

Hakoisten-Tarinmaan alue on myös todettu erikseen valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi Ympäristöministeriön ja Museoviraston toimeenpanemassa selvityksessä vuonna 1993. Hakoisten-Tarinmaan kulttuuriympäristön kohteet sisältyvät suurelta osin maisema-aluetyöryhmän toisessa mietinnössä esiteltyihin kohteisiin, mutta pääpaino on rakennetussa ympäristössä. Alueen rakennushistoriallisesti merkittäviä kohteita ovat Hakoisten linnavuori kartanoineen ja koivukujineen, Monikkalan ja Vanantaan kartanot, Pyhän Laurin kirkko hautausmaineen, kirkonkylä, kirkkoherranpappila, Räikälän yksiaukkoinen kivisilta, Laurinmäen museo-alue ja alueen arkeologiset kohteet erityisesti Hakoisissa, Kernaalassa, Räikälässä

sekä kirkolla. Kulttuurivaikutus on nähtävillä myös alueen luonnonmaisemassa. (Putkonen 2003, 118–120; Tulonen 2000, 10–16.)

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ympäristökokonaisuutta, johon kuuluvat niin kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta, merkittävä maisema kuin arkeologiset kohteetkin. Kulttuuriympäristö on pitkän kulttuurihistoriallisen kehityksen tulos, erityinen ja siksi arvokas. Kulttuuriympäristöt ilmentävät paikkakunnalleen ominaisia piirteitä, kuten vanhoja asumuksia tai kulkureittejä. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 7.) Museovirasto suojelee muinaisjäännöksiä, rakennusperintöä sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ympäristöjä. Aivan suoraan kulttuuriperintöä suojelevia lakeja ovat muinaismuistolaki, rakennussuojelulaki ja kirkkolaki. Kohteita vaalitaan ja hoidetaan inventoimalla, entisöimällä ja korjaamalla sekä erilaisten kehittämishankkeiden ja kasvatuksen avulla. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 60–65.)

Lisäksi Hakoisten alueella on perinnemaiseman status. Perinnemaisema syntyy perinteisten maankäyttötapojen seurauksena. Perinnemaisemat voidaan jakaa rakennettuihin perinnemaisemiin sekä perinnebiotooppeihin. Vanhat rakennukset läheisine ympäristöineen ja puutarhoineen muodostavat rakennetun perinnemaiseman perustan. Myös varhaisen teollisuuden tai liikenteen synnyttämät maisemat voidaan laskea rakennettuihin perinnemaisemiin. Perinnebiotooppi on puolestaan luontotyyppi, joka on syntynyt perinteisten laidunmaiden, niittyjen ja kaskimaiden pohjalta. Perinnebiotoopeissa kasvaa luonnonvaraisia perinteisiä kasvilajeja, jotka ovat melko usein uhanalaisia. (Alanen 1997, 72.)

Hakoisten linnavuoren perinnebiotooppi on valtakunnallisesti arvokas kallioketo. Valintaan vaikuttavat alueen muinaismuistot ja maisema, mutta erityisesti sen ainutlaatuinen kasvisto. Hakoisten linnavuorella tavataan uhanalaisia kasveja kuten pelto-rusjuurta, päivännoutoa, maarianverijuurta, jänönapilaa, hakarasaraa sekä mäki-
vilää. Muita kalliokedon tyyppilajeja ovat nurmilaukka ja mäkiarho. Huomion arvoisia ovat myös ukontulikukka, keltamatara, ketokäenminttu sekä ketotähkiö. Hakoisten laidunmaat muodostavat oman perinnebiotooppinsa; laitumelta löytyy hakamaata ja niittyä, mutta myös muutama ketokuvio, joista toinen kätkee sisäänsä myös kuppiki-

ven ja toinen vanhan tiiliruukin jääneet. Huomattavia kasveja ovat keltamatara, törösara, nurmitatar sekä ketonoidanlukko. Alueella kasvaa myös pölkkyruohoa, mäkiarhoa, ketoneilikkaa ja kevätkymsimöä. Hakoisten laidunmaat ovat maakunnallisesti merkittäviä. Maisema-alueella sijaitsee myös Kokkilan keto, jolla kasvaa uhanalaista päivännoutoa. Ketoa voidaan pitää paikallisesti arvokkaana. (Talvia 2000, 72–74.)

Perinnemaisemia inventointiin Janakkalassa vuosina 1994–1995 ja niitä tarkistettiin vuosina 1996–1997. Perinnebiotoopit ovat käyneet huolestuttavan vähiin. Syynä tähän on laidunnuksen loppuminen, umpeenkasvu, metsittyminen sekä rehevöityminen. Perinnebiotoopeilla kasvaa paljon kasveja, jotka ovat riippuvaisia perinteisestä ympäristöstään. Näillä alueilla eläekin noin viidesosa Suomen uhanalaisista kasvilajeista. (Talvia 2000, 3-7.)

Perinnemaisemilta häviää pohja, mikäli niitä ei hoideta. Hoitaminen onnistuu parhaiten laidunnuksen avulla, mutta välillä joudutaan turvautumaan ihmisvoimaan; perinnebiotooppeja joudutaan usein niittämään käsipelillä. Joskus kohteita myös kuloteetaan. Ei riitä, että kohteita hoidetaan kerran kymmenessä vuodessa, vaan hoidon tulee olla jatkuvaa ja säännönmukaista. Menetelmien tulee myös mielellään olla perinteisiä. Laidunnuksessa suositaan alkuperäisrotuja. (Talvia 2000, 29–30.)

6.2.12 Unikkolinna

Rehakan kylässä, noin 3,5 kilometrin päässä Hakoisten linnavuoresta, sijaitsee Unikkolinnan muinaislinna. Axel Heikel (1878, 52–55) kertoo Unikkolinnan laelta löytyvän kivistä tehtyjä aitoja, varsinaista vallia ei kuitenkaan 1800-luvun lopulla ollut enää nähtävissä. Heikel arvelee myös, että Unikkolinna ajoittuu keskiaikaa vanhemmaksi. Esihistorialliseen käyttöön viittaisi myös silloisen Janakkalan kirkkoherra Johannes Velinuksen kertomus vuodelta 1674, jonka mukaan Unikkolinnassa olisivat ennen jättiläiset tapelleet. Tästä oli todisteena mäen laen varustuksen kaltaiset suuret kivet. Muinaislinna kätkeytyy metsään, vaikka sijaitseekin aivan tien vieressä. Se lienee alkujaankin rakennettu huomaamattomaksi. Kerkkonen (1976, 30) mainitseekin, että Unikkolinna on luultavasti rautakauden ajan pakolinna ja että se ajoittuneen noin 800 eaa. tietämille.

Unikkolinnan erikoisuuksiin kuuluu myös rotko, jota kutsutaan "pirun pesäksi" (ks. kuvio 15). Rotkoon voi kavuta mäen laelta lähes rappusten muotoon syntyneiden kivitasanteiden avulla. Rotkon pohjalta alkaa tunneli, jota myöden mahtuu ryömi-
mään jonkin matkaa. Heikel (1878, 55) kertoo kylän miesten käyneen rotkossa "aar-
teita" etsimässä, mutta pelästyneen kovaa ilmavirtaa, joka äkkiä arvaamatta sai kynt-
tilän sammumaan. Tämä on antanut aiheen tarinalle, jonka mukaan pirun hengitys
sammuttaa onkaloon uskaltautuvan kynttilän.

Kuvio 15. Unikkolinnan pirunpesä

Muita Janakkalan muinaislinnoja ovat Kiianlinna, jonka tilalla on nykyään laskettelu-
keskus Kalpalinna. Mahdollisia linnavuoria ovat Inkolinna sekä Kernaalan kaakkois-
puolella sijaitseva Linnamäki. Inkolinnan nimeen liittyy taru, jonka mukaan Hiisi asui
siellä tyttarineen. Tyttären nimi oli Inkeri ja hän rakastui ihmislapseen. Hiisi ei pitänyt
ajatuksesta ja piti Inkeriä vankina mäellä. Lopulta Inkeri syöksyi kuolemaansa mäeltä
alas. Tästä olisi Inkolinna sitten saanut nimensä. (Boström 1942, 25–27.)

6.2.13 Heitikan kivi

Janakkalan ja Rengon, nykyisen Hämeenlinnan, rajamailla sijaitsee luonnonsuojelu-
lain nojalla rauhoitettu Heitikankivi (ks. kuvio 16). Janakkalan muinaisjäännöksiä in-
ventoinut Berit Boström (1942, 57) kertoo, että Heitikankivi saanut nimensä siitä,
että jättiläisen piti heittää sillä Rengon kirkkoa, mutta matka ei riittänyt ja kivi putosi

nykyiselle paikalleen. Itse olen kuullut tarinasta version, jossa jättiläinen on kiveä heittäessään Hakoisten linnavuorella. Jättiläinen kaatuu ja tästä olisi syntynyt linnavuoren hiidenkirnu.

Kuvio 16. Heitikan kivi

6.3 Alueen luonto

Laurinmäen ja sitä ympäröivän alueen luonto on moninaista ja rehevää. Museoalueen luontopolun varrella on arkeologisten ja kulttuuristen muistomerkkien ohella runsaasti luontoharrastajia kiinnostavia kohteita (ks. kuvio 17).

Kuvio 17. Luontopolkua

Rautakausi on jättänyt joitain jälkiä myös Laurinmäen kasvistoon. Alueen kasvistossa on paljon erilaisia arkeofyyttejä eli muinaistulokkaita. Arkeofyytit ovat kasveja, jotka ovat levinneet kasvupaikkaansa ihmisen ja kulttuurin seurauksena jo muinaisina aikoina, usein rautakaudella tai sitäkin aiemmin, mutta viimeistään ennen 1600-luvun alkua. Luontopolun varrella voi nähdä mm. pölkkyruohoa, keltamoaa, tummatulikukkaa, mäkipirvilää ja kangasajuruohoa, joista tummatulikukka on varteenotettavin rautakauden indikaattorilaji (ks. kuvio 18). Alueelta on löydetty myös nukulaa, suopayrttiä, humalaa sekä humalanvierasta. (Hovi 2010, 120; Ranta & Siitonen 1994, 48–54.)

Kuvio 18. Pölkkyruoho

Läheisen Rappukallion jyrkänteiden alla kasvaa Janakkalassa melko harvinainen pähkinäpensas. (Ranta & Siitonen 1994, 56). Pähkinää voi kuitenkin löytää muualtakin alueelta; sitä kasvaa niin Laurinmäen luontopolun varrella kuin Hakoisten linnavuorella.

Hakoisten linnavuoren kasvisto on myös kiinnostava. Linnavuorella muinaistulokkaita on edelleen nähtävissä enemmän kuin muissa Janakkalan kohteissa. Paikka on arkeofyyttien suhteen myös yksi Suomen merkittävimmistä. Selkeimmin rautakautta Hakoisissa edustaa ruoholaukka eli ruohosipuli, jota ei löydy muualta Janakkalasta. Muita alueen muinaistulokkaita ovat jänönapila, ukontulikukka, tummatulikukka, pölkkyruoho, peltorasti sekä mäkirivilä (ks. kuvio 19). (Ranta & Siitonen 1994, 62–64.)

Kuvio 19. Jänönapila

Hakoisissa kasvaa myös muita harvinaisia lajeja kuten maarianverijuurta, hakarasaraa, peltorusojuurta sekä päivännoutoa, jota tavataan Hakoisten lisäksi vain Ahvenanmaalta. Vanhoja koristekasveja edustavat kaukaasianmaksaruoho, ukkomansikka sekä syreeni. Linnavuoren juurella ja rinteen alaosassa kasvaa rehevää lehtoa, jota määrittävät eritoten paikalle alkuperäiset pähkinäpensaat ja metsälehmukset. Alueella on myös sekä kynä- että vuorijalavaa ja vuorimäntyä. Muuta lehtokasvillisuutta alueella edustavat mm. lehtoleinikki, kevätlehtoleinikki, lehtotesma ja lehtorvokki. Lisäksi rinne toimii perinteisenä kevään ensimmäisten sinivuokkojen kasvu- paikkana. Pensaista runsaimmat ovat taikinamarja ja lehtokuusama. Kallion laella voidaan ketokasveista tavata esimerkiksi keto-orvokkia, haurasloikkaa, karvakiviyrttiä, kevätkynsimöä sekä mäkitervakkoa. Myös ketoneilikkaa voi tavata Hakoisten linnavuorelta. (Ranta & Siitonen 1994, 62–64.)

6.3.1 Luontopolku

Laurinmäelle tehtiin luontopolku ensimmäisen kerran jo vuonna 1980. Polku oli ensimmäinen laatuaan Janakkalassa. Polun on suunnitellut ja laatinut Janakkalan luonto ja ympäristö ry. (Haapanen 1983, 1.) Luontopolkua on täydennetty moneen otteeseen, viimeksi vuosina 2015 ja 2016, jolloin polkua jatkettiin Tarinmaan seudun kyläyhdistyksen toimesta noin kilometrillä (ks. kuvio 20). Polun varrelle rakennettiin

myös laavu. Polun varrella on opastauluja, jotka kertovat alueen luonnosta ja historiasta. Tärkeitä luontopolun kohteita ovat puron varren lehtopalsamin ja kotkansiiven täyteiset lehdot, alueen rautakautiset muinaismuistot kuppikivineen ja uhrilähteen, suuri rauhoitettu mänty, ensimmäisen maailmansodan aikaiset juoksuhaudat sekä Määkynmäen jylhä näköalapaikka.

Kuvio 20. Luontopolun kartta

Kanta-Hämeen luonnon monimuotoisuuden tilaa seurattiin vuosina 2004 ja 2005 Hämeen ympäristökeskuksen toimesta. (Liedenpohja-Ruuhijärvi 2005, 5-7). Laurinmäen, Määkynmäen ja Räikälän alueelta havaittiin kolme tuoretta lehtokuvioita. Harvinaisista lajeista löydettiin Keltavuokkoa, tesmayrttiä ja lehtopähkämöä.

Kuvio 21. Kotkansiipilehto

Luontopolun varrella on edustava puronvarsilehto, jota hallitsevat saniaiset; kotkansiivet ja hiirenportaat (ks. kuvio 21). Lehdossa kasvaa myös sille luonteenomainen lehtopalsami (ks. kuvio 22). Lehtopalsamin myötä saattaa alueella tavata harvinaisia perhosia kuten verkkomittareita tai palsamikenttämittareita, jotka käyttävät lehtopalsamia ravintokasvinaan. Lehdon aluskasvillisuuden muodostavat mm. rönsyleinikki, ketunleipä, erilaiset tädykkeet, poimulehti ja lehtokorte. (Haapanen 1983, 5; Ranta & Siitonen 1994, 56).

Kuvio 22. Lehtopalsami

Uhriröykkiön ja kuppikiven tietämällä kasvaa keväisin paljon valkovuokkoa ja kevätlinnunsilmää. Tarkkasilmäinen voi löytää myös keltavuokkoa ja tesmayrttiä (ks. kuvio 23). Kesällä alueen valtaavat muinaisuudesta kertovat myrkylliset keltamot. Kuppikiveltä uhrilähteelle vieviä polkuja seuraamalla voi nähdä pähkinäpensasta. Keväisin samojen polkujen varsilla kasvaa rentukka.

Kuvio 23. Keltavuokko

Kalmistoalue on luontotyybiltään osittain kallioketoa sekä käenkaali-oravanmarjatyyppin tuoretta lehtoa, jossa vanha kulttuurivaikutus on läsnä. Kedolla tavataan harvinaisista lajeista pölkkyruohoa ja aholeinikkiä. Keltamatara on uhanalainen (ks. kuvio 24). Valtalajeina ovat ahomansikka, keltamo, käenkaali sekä sini- ja valkovuokko. Puustosta valtaosa on kuusta sekä pensaista punaherukkaa ja taikinarjaa. Kohde on erittäin merkittävä niin maiseman kuin opetuksellisen näkökulman puolesta.

Kuvio 24. Keltamatara

Luontopolun varrella kasvaa myös suuri 1960-luvulla rauhoitettu mänty (ks. kuvio 25). Kilpikaarnainen puu on ollut rauhoitushetkellä läpimitaltaan Janakkalan suurin. (Haapanen 1983, 21.)

Kuvio 25. Rauhoitettu mänty

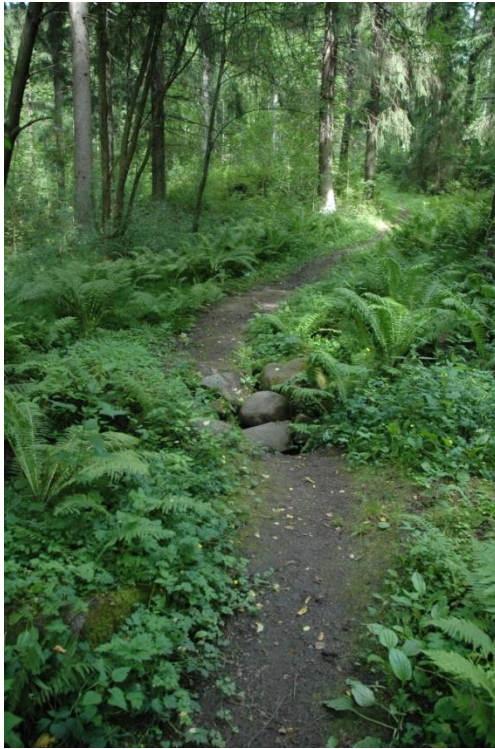
Määkynmäki on tunnettu näköalapaikka. Näkymä avautuu Kernaalanjärven ja Haikoisten linnavuoren suuntaan (ks. kuvio 26). Näkymä edustaa Kanta-Hämäläistä kulttuurimaisemaa parhaimmillaan.

Kuvio 26. Näkymä Määkynmäeltä

Kurkilähteen tienoilla on erityyppisiä korpilaikkuja. Kuusivaltaisen korven pensaslajeista hyvin edustettuna on mm. vadelma. Kasveista valtalajina on hiirenporras. Harvinaisista lajeista mainitaan lehtokorte. Kohde on edustettavuudeltaan hyvä, erittäin arvokas lähiluonto- ja opetuskohte.

Puronvarren saniaislehdossa kasvaa valtaosin kotkansiipeä, hiirenporrasta, lehtopalsamia, mesiangervoa sekä rönsyleinikkiä ja runsaasti käenkaalia, nokkosta, kivikkoalvejuurta, korpi-imarretta sekä vuohenputkea (ks. kuvio 27). Erityisesti kotkansiivet ovat edustavia. Kohde on merkittävä lähiluonnossa liikkuville, opetuksellisesti ja maisemallisesti.

Kuvio 27. Puronvarsilehto

Kievarin villiintyneellä tuoreella pihaniityllä kasvaa jaloja lehtipuita kuten vaahteraa ja puistolehmusta. Putkilokasvien valtalajistoon kuuluvat pelto-ohdake, horsma, koiran- ja vuohenputki sekä mesiangervo. Kohteessa esiintyy myös uhanalaista keltamataa.

Määkynmäellä on lehtomaisia kangasmetsäkuvioita ja sekä tuoretta että kuivaa kangasmetsää.

6.3.2 Rappukallion hiidenkirnu

Rappukallio kohoaa Laurinmäeltä katsottuna Helsinkiin päin menevän tien varrella. Kallion erikoisuutena on noin metrin syvä hiidenkirnu (ks. kuvio 28). Hiidenkirnun halkaisija on 127cm. Hiidenkirnut ovat geologisia muodostumia, jotka ovat syntyneet jääkaudella; jään sulaessa voimakkaat pyörteet ja virrat saivat kovemman kivilajin hiomaan pehmeämpää, joka lopulta johti pyöreiden onkaloiden muodostumiseen. Rappukalliolla on muitakin arvokkaita luonnonominaisuuksia, sillä jyrkänteen alla on edustava pähkinälehto. (Ranta & Siitonen 1994, 48–55.)

Kuvio 28. Rappukallion hiidenkirnu

7 Johtopäätökset

Laurinmäki ja sitä ympäröivä valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sijoittuu vuoden 2010 kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaan kaupungin läheisen maaseudun ja kaupungin kehysalueen rajalle. Alue kuuluu Hämeenlinnan seutukuntaan.

Imagossaan kunta on kiinnittänyt huomiotaan ympäristön, ja aivan erityisesti asuinympäristön, esiin tuomiseen; vuosittain järjestettävä KuiSiistii! -niminen siivoustempaus on näkyvästi esillä kunnan omassa mediassa. Luontoa tuodaan esiin kunnan internet-sivuilla; katse kiinnittyy heti ensimmäiseksi kauniiseen maisemakuvaan Hakoisten linnavuorelta. Kunta on myös kiinnittänyt huomiota kulttuuritarjontaan sekä tapahtumaviestintään ja tukee toimijoita, jotka näillä saroilla edesauttavat positiivisen kuntaimagon luomisessa. Retkikohteet ovat saaneet oman kirjasensa ja Janakkalaa tuodaan esiin myös Tarinoita Janakkalasta -nimisen internet-sivun voimin. Näkyvimmin Janakkalan kunta identifioituu kuitenkin sijaintinsa perusteella; Janakkala on Suomen Kasvukäytävän keskipisteessä.

Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueella on suuri rooli Janakkalalaisten kulttuuritapahtumien järjestämipaikkana. Alueella järjestetään konsertteja, teatteritapahtumia, erilaisia markkinoita sekä historiaan ja luontoon liittyviä tapahtumia. Alue on myös löytänyt tiensä erilaisiin internetissä toimiviin matkailua käsitteleviin medioihin. Saavutettavuutta parantavat uudet tiekyyltit ja omat Facebook-sivut pitävät ihmiset ajan tasalla tapahtumista. Tapahtumia järjestetään enemmän kuin ennen ja yhä useampi on tullut tietoiseksi alueen erityislaatuisuudesta. Moni ei kuitenkaan tiedä, että alueella on myös esihistoriallisia muinaismuistoja.

Laurinmäen alue itsessään profiloituu luonnon ja historian kautta; paikka koetaan idylliseksi sekä rauhalliseksi ja sitä kautta viihtyisäksi. Laurinmäen alue suo kävijälle hiljentymisen mahdollisuuden arjen kiireiden keskellä. Kaiken tämän lisäksi alue on myös arvokas opetusympäristö. Koulut ja päiväkodit tekevät retkiä niin historiaan

kuin luontoon. Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueen kohderyhmänä ovatkin pääasiassa olleet lapsiperheet sekä koulut ja päiväkodit. Suurin osa tapahtumista on suunnattu koko perheelle. Nostalgian täyteinen paikka houkuttelee paikalle myös vanhempaa väkeä, jolla on arvokkaita tarinoita entisajan elämästä. Vanhukset ovatkin alueen toinen selkeä kohderyhmä. Ulkopuolelle jäävät nuoret, joille Laurinmäen luonto- ja kulttuurialue tarjoaa valitettavan vähän toimintaa ja osallistumismahdollisuuksia. Alueella järjestetään konsertteja, mutta ne ovat usein aikuiseen makuun suunnattuja.

Janakkala on ennestään tunnettu Tervakoskella sijaitsevasta Puuhamaa-nimisestä huvipuistosta, Tervakosken paperitehtaasta, Turengin jäätelötehtaasta, lukuisista kartanoistaan sekä Hakoisten linnavuoresta. Nyt huomionarvoista alueelle on melko tuore Janakkalan miekkamieheksi tituleerattu arkeologinen löytö, joka on herättänyt kiinnostusta ympäri maailmaa. Muinaiset linnavuoret, mystiset uhrilehdot sekä kohutut arkeologiset löydöt luovat yhdessä Laurinmäen alueelle kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden, joka eittämättä on tärkeä osa alueen vetovoimaa. Tärkeää on myös se, että alue on kulttuurihistoriallisesti kerroksellinen; alueelta löytyy muinaisuuden lisäksi keskiaikaa sekä torppariaikaa. Kun tähän vielä lisätään alueen edustuksellisuus luontonsa puolesta, voidaan Laurinmäkeä ja sitä ympäröivää aluetta pitää potentiaalisena vetonaulana.

Ruokailu ja yöpyminen pitäisi olla mahdollista, mikäli alueelle haluttaisiin houkutella matkailijoita. Näiden osalta tilanne ei Laurinmäen osalta ole paras mahdollinen.

Lähistöltä on saatavilla majoitusta ja alueella on kahvila, mutta varsinainen ravintola puuttuu. Suurimpana ongelmana on, että majoitus ja ruokailu jäävät matkailijoiden itsensä hoidettaviksi. Matkailun osalta olisi tärkeää, että itse kohde, aktiviteetit, majoitus ja ruokailu olisivat kaikki saatavissa yhdestä paikasta.

Matkailumahdollisuudet olisi parasta keskittää yhden klikkauksen päähän, tehdä yhteistyötä alueen palveluntarjoajien kanssa ja markkinoida erilaisia matkailupaketteja teemoittain. On myös tärkeää, että tuotteelle on annettu selkeä hinta, jotta asiakkaan ei tarvitse erikseen ottaa yhteyttä matkanjärjestäjään.

Matkailusta tulisi tehdä mahdollisimman helppoa, selkeää ja matalan kynnyksen toimintaa.

Ongelmana on myös alueen saavutettavuus. Alue sijaitsee kuntakeskuksen ulkopuolella ja vaikka se ei ole erityisen kaukana pääkaupunkiseudulta tai Tampereelta, ei alueelle juurikaan kulje julkista liikennettä. Paikan päälle on käytännössä tultava omalla autolla. Toisaalta, alue on luonto- ja kulttuurikohteena sen luontoinen, että vilkas liikenne, massaturismi ja vilinä eivät kuulu sen omiin vetovoimatekijöihin ja ne voisivat pahimmillaan viedä pois suuren osan paikan viehätystä.

Laurinmäen luonto- ja kulttuurialuetta voidaan pitää kaiken edellä mainitun aineiston perusteella kulttuurihistoriallisesti merkittävänä paikkana ja täten myös vetovoimaisena. Alue on monessakin suhteessa rinnastettavissa edellä mainittuun Espoon suvisaaristoon. Elävää kulttuuria edustavat erilaiset yhteisöllisyyttä luovat tapahtumat, kansanperinteestä ja historiasta kertovat torpparimuseo sekä alueen muinaismuistot. Idyllisyys, rauhallisuus, mystisyys ja esteettisyys ovat osa alueen viehätystä. Alueen luonto on monimuotoista; mukana on niin uhanalaisia lajeja kuin opetuksellisesti edustavia luontotyyppisiä. Luontopolku ja muutamat luonnonnähtävyyksiksi laskettavat kohteet osoittavat, että alueen luonnon edustuksellisuus on tiedossa. Arvokkaan maisema-alueen statuksen myötä paikan jo ennestään sekä historiallisesti että luonnoltaan arvokas merkitys vielä korostuu entisestään.

8 Pohdinta

Kun alue tunnetaan jo ennestään kulttuurihistoriallisista muistomerkeistä, kuten Hakoisten linnavuori, olisi luontevaa ottaa Janakkalan miekkamies osaksi kunnan markkinointia. Miekkamiehen nojalla voisi Laurinmäen aluetta markkinoida matkana muinaisuuteen. Historian elävöittäminen on suosittu harrastus, joka näkyy useiden keskiaikamarkkinoiden yhteydessä. Tämän trendin varjolla olisi luontevaa järjestää alueelle jokin oma historia-teemainen tapahtuma. Hieman erilaista ja muista vastaavanlaisista tapahtumista erottavana tekijänä voisi esimerkiksi olla tapahtuman rakentaminen rautakautisen muinaisuuden ympärille. Tavallisten keskiaikamarkkinoiden sijaan tapahtuma voisi myös olla rautakautiseen menneisyyten sijoittuva live-roolipeli, jolloin tapahtuma houkuttelisi paikalle enemmän nuoria.

Syksyn pimetessä on otollinen hetki järjestää Halloween-juhlat tai vanhan maatalouskulttuurin ympärille rakentuva perinteikkäämpi syysjuhla ja entinen vuodenvaihe *Kekri*. Ohjelmaan voisi kuulua sadonkorjuuruokaa, kummitusjuttuja ja perinteisiä leikkejä niin lapsille kuin aikuisille. Riihen hämärässä voisi katsoa vanhoja kauhuelokuvia ja luontopolulla voisi osallistua aavejahtiin. Niin sanottu zombiewalk -spektaakkeli voisi näyttää hurjalta Laurinmäellä.

Janakkalasta voisi kerätä vanhoja myyttillisiä tarinoita ja kummitusjuttuja, joista voi myöhemmin painattaa jonkinlaisen julkaisun. Julkaisu loisi romanttista kuvaa janakkalasta visuaalisen ilmeen ja kansanperinteen voimin ja sopivisi hyvin erityisesti Laurinmäen markkinoinnin tueksi.

Valtakunnallista näkyvyyttä alue saisi, jos se esiintyisi internetissä trendikkäällä retkipaikka.fi -sivustolla tai siihen liittyvässä Metsien kätkemä -nimisessä luonto- ja kulttuuriteemaisessa tv-sarjassa. Hakoisten linnavuori esitellään retkipaikka-sivustolla, mutta Laurinmäki on jostain syystä jäänyt mainitsematta.

Luontopolulla ja museolla kannattaisi harkita QR-koodien käyttöä. Älypuhelimien viivakoodinlukijalla luettavat kuvat avaavat internet-sivun, johon voi laittaa

haluamaansa sisältöä. Luontopolkuun liittyvää materiaalia voisi näin muuntaa digitaaliseksi ja samalla säästettäisiin luontoa.

Jatkoa ajatellen, olisi hyödyllistä selvittää Laurinmäen alueella toimivia yrityksiä ja tahoja, joiden kanssa voisi tehdä yhteistyötä alueen kehittämisen suhteen.

Selvityksen perusteella olisi kenties mahdollista luoda teemallisia matkailupaketteja, joihin sisältyisi ruokailun ja majoituksen lisäksi erilaista toimintaa. Laurinmäen alue pitää sisällään monia näkemisen ja kokemisen arvoisia asioita, mutta niiden yhdistäminen ja näkyväksi tekeminen luo haasteita alueen kehittämisen suhteen.

Markkinointia ajatellen, olisi myös tarpeen pohtia sitä, mikä erottaa Laurinmäen muista vastaavista kotiseutumuseoalueista. Mikä Laurinmäen alueen valttikortti? Selvitettäväksi jää myös se, miten nuorison saisi osaksi alueen kohderyhmää.

Tämän opinnäytetyön tekeminen kesti kauan ja materiaalia kertyi pitkältä aikaväliltä. Prosessi oli kuitenkin antoisa ja sen aikana syntyi uusia mielenkiinnon kohteita, erityisesti estetiikkaan sekä ympäristön kokemiseen liittyen. Suurimmaksi haasteeksi tämän työn tekemisessä osoittautui sen laajuus; aluetta oli houkuttelevaa tarkastella turhankin useasta näkökulmasta. Haastavaksi koin myös teoriaosiossa käyttämäni materiaalin soveltamisen johtopäätöksien suhteen. Myös työn saaminen selkeärakenteiseksi ja soljuvaksi tuotti ongelmia.

Lähteet

- Aalto, I. & Helkala, E. 2015. Matkaopas keskiajan Suomeen. Jyväskylä: Atena.
- Aalto, I. & Helkala, E. 2017. Matka muinaiseen Suomeen: 11000 vuotta ihmisen jälkiä. 2. p. Jyväskylä: Atena.
- Ahola, T., Tulonen, A. & Utriainen, H. 2007. Kulttuuriympäristöjen Häme: Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013. Raportti. Hämeenlinna: Hämeen ympäristökeskus.
- Alanen, A. 1997. Perinnemaisemat. Teoksessa Maaseudun kulttuurimaisemat. Toim. M. Luostarinen & A. Yli-Viikari. Helsinki: Suomen ympäristökeskus & Maatalouden tutkimuskeskus. 71–78.
- Andsten, P. 1965. Vähä-Kurjen torppa. Janakkala ennen ja nyt XIV, 7-11.
- Anttonen, R. 2011. Miksi kunta menestyy? Helsinki: Edita.
- Anttonen, V. 2014. Kotona maisemassa: Mytologian spatiaalinen rakentuminen. Teoksessa Ympäristömytologia. Toim. S. Knuuttila & U. Piela. Helsinki: SKS, 74–88.
- Arvokkaat maisema-alueet: Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. 1992. Mietintö 66/1992. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Aula, P. & Heinonen, J. 2011. Maineen uusi aalto. Helsinki: Talentum.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: WSOY.
- Boström, B. 1942. Janakkalan pitäjän muinaisjäännökset. Inventointi. Museovirasto. Viitattu 20.3.2018.
https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/hae_liite.aspx?id=105108&ttypyi=pdf&kansio_id=165.
- Elinympäristön tietopalvelu Liiteri. Laurinmäen alueen sijainti kartalla. Viitattu 2.10.2018. <https://liiteri.ymparisto.fi/>.
- Eränen, M. 1983. Kinttupoluilta ja valtateiltä. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto.
- Forss, A. 2007. Paikan estetiikka: Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Haapala, A. & Pulliainen, U. 1998. Ympäristön esteettisiä kysymyksiä. Teoksessa Taidde ja kauneus: Johdatus estetiikkaan. 2. p. Toim. S. Teittinen. Helsinki: Kirjapaja, 126–147.
- Haapanen, T. 1983. Janakkalan kunnan kulttuurimuistojen luontopolku. Opasvihko. Janakkala: Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry./Janakkalan kulttuurilautakunta.

Heikkinen, S. 2014. Mies kera menneisyyden. Artikkel. Suomen kuvalehti 51-52/2014, 24–33.

Heikkurinen-Montell, T. 2003. Hämeen kiinteät muinaisjäännökset. Teoksessa Rakennettu Häme. Toim. K. Kaunisharju, L. Putkonen & M. Seppänen. Helsinki: Rakennustieto. 16–21.

Hirviluoto, A. 1965. Janakkalan Laurinmäen rautakautinen uhriraunio. Janakkala ennen ja nyt XIV, 2–5.

Hossi, L. & Leponiemi, T. 2014. Janakkalan miekkamiehestä tähti brittiläiseen dokumenttisarjaan: "Tarina on varmasti tutkimisen arvoinen". Uutinen. Yle. Päivitetty 26.9.2014. Viitattu 13.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-7474771>.

Hovi, A. 2010. Arkeofyytit, muinaisjäännökset ja vanha asutus Päijät-Hämeessä. Teoksessa Hirviveneestä hullukaaliin: Muinaisuskomukset arkeologisen aineiston tulokinnassa. Toim. H. Poutiainen. Lahti: Päijät-Hämeen tutkimusseura ry. 120–144.

Huurre, M. 2000. 9000 vuotta Suomen esihistoriaa. 6. p. Helsinki: Otava.

Ikävalko, E. 1996. Organisaatiot julkisuuden pelikentillä. Teoksessa Mielikuvien maailma: Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?. Toim. R. Uimonen & E. Ikävalko. Helsinki: Infoviestintä. 167–306.

Janakkalan muinaishaudan miekkamies on kuollut keskiajalla. 21.1.2014. Tiedote. Museovirasto. Viitattu 13.3.2018. <http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto?Article=5867>.

Kaivola, T. & Rikkinen, H. 2003. Nuoret ympäristöissään: Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Helsinki: SKS.

Karvonen, M. 2013. Tuhatvuotiaan miekkamiehen ruumis löytyi pellosta. Uutinen. Yle. Päivitetty 15.11.2013. Viitattu 13.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-6932485>.

Karvonen, M. 2016. Hiljattain löytynyt Janakkalan Hangastenmäki varmistui keskiajan sotalinnaksi – tutkittavaa riittää. Uutinen. Yle. Päivitetty 11.3.2016. Viitattu 13.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8734227>.

Karvonen, M. & Piri-Lahti, M. 2013. Uutinen miekkamiehestä leviää vauhdikkaasti maailmalla. Uutinen. Yle. Päivitetty 22.11.2013. Viitattu 13.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-6947797>.

Kaupunki-maaseutu-luokitus. Juttu Valtion ympäristöhallinnon yhteisessä verkkopalvelussa. Julkaistu 27.8.2013. Muokattu 19.4.2018. Viitattu 20.10.2018. <http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutulokitus>.

Kaupunki-maaseutu-luokitus - tarkkaa tietoa alueista. Esite Valtion ympäristöhallinnon yhteisessä verkkopalvelussa. Viitattu 20.10.2018. <file:///C:/Users/ARTO/AppData/Local/Temp/Kaupunki-maaseutu-luokitus-esite.pdf>.

Kerkkonen, V. 1976. Janakkalan historia. Janakkala: Janakkalan kunta.

- Kivikoski, E. 1955. Hämeen rautakausi. Teoksessa Hämeen historia 1: Esihistoria ja keskiaika. Hämeenlinna: Hämeen Heimoliitto.
- Korhonen, S., Kuhmonen, H., Ponnikas, J. & Voutilainen, O. 2014. Maaseutukatsaus 2014. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Kukkasmäki, T. 2004. Kulttuuritoiminnan käsikirja. Kuopio: Unipress.
- Kytölä, A. 1975. Laurinmäki – muinaista Janakkalaa. Janakkala: Janakkalan Museolautakunta.
- Liedenpohja-Ruuhijärvi, M. 2005. Kanta-Hämeen luonnon monimuotoisuuden tilan seuranta-ohjelma 2004–2005. Loppuraportti. Hämeen ympäristökeskus. Viitattu 19.5.2018
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134558/HAMmo102.pdf?sequence=4>
- Lodvonen, V. 2009. Niinhän minä katselin kun höyrylaivat seilas. Teoksessa Hämeen paras paikka: kirjoituksia kotikunnista. Toim. P. Kastari. Hämeenlinna: Hämeen Heimoliitto.
- Lounema, R. 2003. Suomen kansan pyhät paikat. Helsinki: Yhtyneet kuvalehdet oy.
- Maaseutukatsaus 2017. 2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. Viitattu 20.10.2018.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80600/MMM_7_2017_low.pdf.
- Measham, T. 2007. Primal Landscapes: Insights for Education From Empirical Research on Ways of Learning About Environments. International Research in Geographical and Environmental Education. Viitattu 2.11.2018.
https://www.researchgate.net/publication/239792363_Primal_Landscapes_Insights_for_Education_From_Empirical_Research_on_Ways_of_Learning_About_Environments.
- Mikkonen, J. 2017. Metsäpolun filosofiaa. Tampere: Niin & Näin.
- Mäkinen, H. 2011. Paikan taju: Ympäristön, taiteen ja taidekasvatuksen risteyksessä. Tutkielma. Aalto yliopiston taideteollinen korkeakoulu. Viitattu 15.3.2018.
<https://helimakinen.files.wordpress.com/2013/04/paikan-taju-ympc3a4ristc3b6n-taiteen-ja-taidekasvatuksen-risteyksessc3a42.pdf>.
- Poutiainen, H. & Siljander, E. 2010. Kuppikivet ja muinaiset uskomukset. Teoksessa Hirviveenestä hullukaaliin: Muinaisuskomukset arkeologisen aineiston tulkinnassa. Toim. H. Poutiainen. Lahti: Päijät-Hämeen tutkimusseura ry. 102–118.
- Pulkkinen, R. 2014. Suomalainen kansanusko: Samaaneista saunatonnttuihin. Helsinki: Gaudeamus.
- Putkonen, L. 2003. Maakunnallisesti arvokkaat rakennusperintökohteet. Teoksessa Rakennettu Häme. Toim. K. Kaunisharju, L. Putkonen & M. Seppänen. Helsinki: Rakennustieto. 61–167.

- Rannisto, T. 2015. Kulttuurin ja luonnon jäljet ympäristön esteettisessä kokemisessa. Teoksessa Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi. Toim. A. Haapala, K. Puolakka & T. Rannisto. Helsinki: SKS. 109–126.
- Ranta, P. & Siitonen, M. 1994. Janakkalan luonto. Janakkala: Janakkalan kunta.
- Rantanen, J. & Tiilikkala, J. 2015. Janakkala Hakoinen Hangastenmäki: Arkeologinen koekaivaus ja kartoitus 2015. Tutkimusraportti. Turun Yliopisto. Viitattu 13.3.2018. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=116326&tt_yppi=pdf&kansio_id=165.
- Raunio, M. 2001. Kaupunkiseutu myytävänä – Imagot ja profiloituminen kaupunki-seudun markkinointiprosessissa. Teoksessa Alueiden kilpailukyvyn kahdeksan elementtiä. Toim. M. Sotarauta & N. Mustikkamäki. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 151–170.
- Saarikangas, K. 2011. Asuinmaiseman moniaistiset muistot. Teoksessa Tunne maisema. Toim. S. Heinänen, P. von Bonsdorff & V. Kaukio. Helsinki: Maahenki. 179–185.
- Saloranta, M. Asuinmaaseutu 2007 – 2010: Maaseutuasumisen kehittämisohjelma. 2007. Toim. M. Saloranta. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. https://www.maaseutupolitiikka.fi/files/58/YTR_2_2007.pdf.
- Sillanpää, S. 1989. Laurinmäen Torpparimuseo. Opasvihko. Janakkala: Janakkalan kulttuurilautakunta.
- Sirniö, T. & Hokkanen, S. 2007. Strategian valtateitä tulokseen. Jyväskylä: Sho Business Development Oy.
- Talvia, T. 2000. Kanta-Hämeen perinnemaisemat. Hämeenlinna: Hämeen Ympäristökeskus.
- Tarinmaan taistelut saivat muistomerkin Laurinmäelle. 19.11.2017. Uutinen. Janakkalan Sanomat. Viitattu 13.3.2018. <https://www.janakkalansanomat.fi/elamanmeno/tarinmaan-taistelut-saivat-muistomerkin-laurinmaelle-200541438/>.
- Tulonen, A. 2000. Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma. Hämeenlinna: Hämeen ympäristökeskus.
- Uimonen, R. 1996. Katkeria kyyneliä ja makeita voittoja: Imagot, mielikuvat ja julkisuuden hallinta mediayhteiskunnassa. Teoksessa Mielikuvien maailma: Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?. Toim. R. Uimonen & E. Ikävalko. Helsinki: Infoviestintä. 11–166.
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. 2013. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Päivitetty 14.4.2016. Viitattu 9.10.2016. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet.
- von Bonsdorff, P. 2011. Johdanto. Teoksessa Tunne maisema. Toim. S. Heinänen, P. von Bonsdorff & V. Kaukio. Helsinki: Maahenki. 17–19.

Ylöstalo, R. 1958. Janakkalan pyhä lähde. Janakkala ennen ja nyt VII, 25–32.

Ylöstalo, R. 1958. Pyhä-Laurentius, marttyyri v. 258. Janakkala ennen ja nyt VII, 5–7.